

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat pillugu nassuiaat

Departementet for Familie, Kultur, Kirke og Ligestilling
Oktober 2012.

Siulequt.

Kalaallit Nunaanni innuttaasut innarluutillit periarfissaat Naalakkersuisut pitsanngorsarusuppaat. Taamaattumik inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik Kalaallit Nunaata akuersissuteqarnissaanut Inatsisartut tapersersuinissaat neriutigaarput.

Naalakkersuisut isumaqarput uagut inuiaqatigiittut inuit taakku tamaasa periarfissaqartissallugit pisussaaffigigipput. Taamaattumik isumaqatigiissummut isumaqataanitsigut innuttaaqatitta innarluutillit pisinnaatitaaffii ataqiniarusuppavut akuersaarussullugillu.

Inuit pisinnaatitaaffiinik kiffaanngissuseqarnissamullu pisinnaatitaaffiinik nunarsuarmut tamarmut atuuttunik innarluutillit tamakkiisumik pissarsiaqarsinnaanissaat innarluutillit pillugit isumaqatigiissutip pingaarnertut siunertarivaa. Ataqqinassuseq ataqqineqarnerlu isumaqatigiissutikkut siuarsarniarneqarput, innuttaasullu innarluutillit innuttaasutulli allatut periarfissaqarnissaat qulakkeerniarneqarluni.

Naalakkersuisut innarluutillit pillugit anguniagaanni naligiissitsineq akuutitsinerlu qitiutinneqarput. Innuttaasut innarluutillit inuiaqatigiinnut tapertaallutik tunniussassaqartutut isigaavut. Taamaattumik anguniakkatsigut innuttaasut innarluutillit inuiaqatigiinnut nalinginnaasunut akuuvissutut ilaatilernissaat siunniussaraarput. Anguniakkatta siumut isigisumik attatiinnarnissaanut isumaqatigiissut sakkussaqqissuuvoq.

Innuttaasut innarluutillit inuiaqatigiit neqeroorutaannut anngussinnaanissaasa qulakkeernissaanut immikkut ittumik suliniuteqarnissaq akuttunngitsumik pisariaqarsinnaasarpooq. Innuttaasut innarluutillit allat assigalugit ilinniartitaanissamut aqqutissaqarnissaat naalakkersuisooqatigiinnissamut isumaqatigiissummi Naalakkersuisut pingaartippaat. Taamatut neqerooruteqarnermi inimi atuarfiusumi inissaqarnissaa kisimi piumasaqaataangilaq. Inunnut innarluutillinnut inissiaqarnissaa, angallanneqarnissaaq, ikiorsiissutit il.il. amerlanertigut aamma pisariaqartinneqartussaapput. Tamatuma takutippaa, innarluutillit pillugit anguniakkat ataqatigiissut akuutitsisullu sulissutiginerannut inuiaqatigiinni tamattaalluta peqataasariaqartugut.

Innuttaasut innarluutillit isumaqatigiissutikkut salliutinneqangillat immikkulluunniit ittunik pisinnaatitaaffeqaratik. Oqaatigineqaannarpoq innuttaasut innarluutillit assigiimmik pineqassasut. Ajoraluartumilli tamanna imaaliallaannaq eqqutsitaaneq ajorpoq. Innuttaasut innarluutillit allatulli periarfissaqaratik akuttunngitsumik misigisarpaat, angusassallu angunissaanut ikiorserneqarnissamik pisariaqartitatik pineq ajorlugit akuttunngitsumik misigisarlugu. Taamaattumik pisinnaatitaaffiinik arlaqartunik isumaqatigiissutikkut pituttugaasunik innarluutillit pisinnaatitaaffeqartitaalernissaat Naalakkersuisut kissaatigaat, pisinnaatitaaffiillu eqquutsinneqarnissaat innarluutillit piumasaqaatigisinnaassallugu.

IPIS aqqutigalugu suliamik ilinniagallit, innarluutillit taakkualu ilaqutaasa atugarisaannik nukittorsaanermik suliaqartumik Kalaallit Nunaat sullissiveqalerpoq. IPIS-imi sulinermi aammalu innarluutillinnik suliaasaqarfiusumi suliniarnermut tamarmiusumut anguniakkat aalajangersarnissaannut innarluutillit pillugit isumaqatigiissut tapertaasinnaavoq.

Nassuiaatip tigulluarneqarnissaa neriutigalugu atuarluarnissassinnik kissaappassi.

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoq
Mimi Karlsen

Imarisai

0.0 Nassuiaatip tunuliaqutaa.	5
1.0 Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat.	5
1.1. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat oqaluttuarisaanerannikkut paasisaqarfigalugu.....	5
1.2 Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata imarisai.	6
1.2.1. Isumaqatigiissummik siunertarinqartoq.	6
1.2.2. Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata aqqissugaanera.	7
1.3 Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisutut nunat tamat akornanni ataatsimiitaliaannut nalunaarusiornissamut pisussaaffik.	7
1.4. Inuit innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik unioqqutitsinermi Naalagaaffiit Peqatigiit kingunegartitsinissamut periarfissaat.	8
1.5. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik nunat ilaasortaasut apeqqusiillutik akuersissuteqarnissaannut periarfissaq.	8
1.6. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannit peqataajunnaarneq.	9
2.0. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Kalaallit Nunaata Naalagaaffiit Peqatigiillu isumaqatigiissutaat. .	9
2.1. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik piviusunngortitsineq.	10
3.0. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik Kalaallit Nunaata maanna eqquutsitsinera.	10
3.1. Kalaallit Nunaanni inatsiseqarneq.....	11
3.1.1. Kalaallit Nunaanni innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfiusumi inatsiseqarneq.	11
3.1.2. Kalaallit Nunaanni unammilligassaviit	12
3.1.2. Allatigut inatsiseqarneq.	13
4.0. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata aningaasaqarnikkut kinguneri.	14
5.0. Inuit Innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni artikelit	16
5.1. Artikeli 5: Naligiinneq assigiinngisitsinnginnerlu	16
5.2. Artikeli 7: Meeqqat innarluutillit	16
5.3. Artikeli 8: Ilisimalersitsineq	17
5.4. Artikeli 9: Tikinneqarsinnaassuseq	17
5.5. Artikeli 10: Inuunissamut pisinnaatitaaffik	18
5.6. Artikeli 12: Inatsisitigut naligiissitaaneq.....	19
5.7. Artikeli 13: Eqqartuussiveqarfiup atorneqarsinnaanera	19
5.8. Artikeli 14. Kiffaanngissuseqarneq aamma inuttut isumannaatsuuneq	19

5.9. Artikeli 16: Iluanaarniutigineqannginnissamut, annersarneqannginnissamut aamma atornerlunneqannginnissamut pisinnaatitaafeqarneq	20
5.10. Artikel 19: Namminerisamik inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffik aammalu inuiaqatigiinni peqataatinneqarneq	21
5.11. Artikel 20: Inuttut nikerarsinnaaneq	21
5.12. Artikeli 21: Oqaaseqarnissamut qanorlu isumaqarnissamut kiffaangissuseqarneq aammalu paasissutissinneqartarneq	22
5.13. Artikeli 22: Namminerisamik inuuneqarnerup ataqqineqarnissaa	22
5.14. Artikeli 23: Angerlarsimaffiup aamma ilaqutariit ataqqineqarnissaat	22
5.15. Artikel 24: Ilinniartitaaneq	22
5.16. Artikeli 25: Peqqinnissaq	23
5.17. Artikel 26: Piginnaanngorsarneq aamma piginnaanngorsaqqinneq	23
5.18. Artikeli 28: Naammattumik inuussutissaqarneq inuttullu atugarisatigut toqqissisimaneq	24
5.19. Artikeli 29: Politikikkut inuillu tamat akornanni inuunermi peqataaneq	24
5.20. Artikeli 30: Kulturikkut inuunerup peqataaffiginera aamma neqeroorutit peqqissinartut, sungiffimmi sammisassat timersornerlu	24
5.21 Artikel 31: Naatsorsueqqissaarineq aamma paasissutissanik katersineq	25
5.22 Artikeli 32: Nunat tamat akornanni suleqatigiinneq	25
5.23. Artikeli 33: Nunami namminermi ingerlatsineq aamma nakkutilliineq	25
6.0. Inerniliussaq	25
7.0. Inaarutaasumik oqaaseqaatit.	27
7.1 Innarluutillit pillugit suliassaqaarfimmik misissuineq.	27
8.0. Naalagaaffiit Peqatigiit ilassutitut protokoliat.	28
8.1. Ilassutitut protokolip imai	28
8.2. Ilassutitut protokolimik akuersissuteqarnermi pisussaaffiit.	29
8.3. Ilassutitut protokolip killiffia	30
8.4. Kalaallit Nunaat aamma ilassutitut protokoli	30

0.0 Nassuiaatip tunuliaqutaa.

2011-imi ukiakkut ataatsimiinnermi immikkoortoq 51 tunuliaqutaralugu nassuiaat manna suliarineqarpoq, tassani innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni piumasaqaatit eqqortissinnaajumallugit Namminersorlutik Oqartussat sunik suliniuteqartariaqarnera pillugu nassuiaammik suliarinnittoqarnissaa pillugu Inatsisartunut ilaasortaq Jane Petersen, IA, siunnersuuteqarmat. Isumaqatigiissutip atortussanngortinnissaata sulissutigeqqinneranut nassuiaat tunngavissatut tulluartsuussaaq, 2012-illu naannginnerani inatsisartunut saqqummiunneqassalluni. Siunnersuut akuerineqarpoq.

Immikkoortup suliarineqarnerata nalaani Inatsisartut ilisimatinneqarput 24. august 2009-miilli Kalaallit Nunaat isumaqatigiissummut ilaasimasooq, tassa isumaqatigiissutip atuutsilernerani allaffissornikkut kukkuluttortoqarneratigut Kalaallit Nunaata immikkut aaqqiiffigineqarnissaa puigorneqarsimammat. Danskit isumaginninnermut ministeriata pisimasooq tamanna kingusinnerusukku Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisumut ajuusaarutigaa.

Inatsisartut aalajangissappata Kalaallit Nunaat isumaqatigiissummut ilaajunnaartariaqartoq taava Danmark isumaqatigiissummit anigallartariaqassaaq aatsaallu Kalaallit Nunaat immikkut aaqqiiffigineqareerpat ilannguteqqilluni.

1.0 Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat.

1.1. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat oqaluttuarisaaneranikkut paasisaqarfigalugu.

Immikkoortumi tulluuttumi inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanut Danmarkip akuersinnginnerani qanoq pisoqarsimanera aallarniutitut naatsumik nassuiaatigineqassaaq.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat Naalagaaffiit Peqatigiit Ataatsimeersuarneranni 13. december 2006-imi akuersissutigineqarpoq. Isumaqatigiissut 3. maj 2008-mi atuutilerpoq. Ulloq 5. februar 2009-mi naalagaaffiit 137-it isumaqatigiissut atsiorsimavaat. Naalagaaffiit 47-t atortussanngortissimavaat.

Ulloq 30. marts 2007 Danmarkip isumaqatigiissut atsiorpaa. Ulloq 24. juli 2009 Danmarkip isumaqatigiissut atuuttussanngortippaa, atuutilerporlu ulloq 24. august 2009. Atuuttussanngortitsinerup atuutilersitsinerullu marluinnut avinneqarneranut pissutaavoq, isumaqatigiissummut attuumassuteqartunik pisussaaffigilikkat kingunerinik taakkualu annertussusaannik naalagaaffiit nalilersuinissaannut piffissaqartinneqarusummata, aamma isumaqatigiissutip piviusunngortinnissaanut naalagaaffimmi inatsisitigut iliuuserisassat iliuuserinissaannut piffissaqartinneqarnerorusullutik.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut Danmarkip akuersissuteqarnera sisamanik immikkoortulimmik ingerlavoq:

- 1) Naalagaaffiit Peqatigiit ataatsimeersuarneranni isumaqatigiissutip oqaasertalerner 13. december 2006-imi akuersissutigineqarpoq.
- 2) Ulloq 30. marts 2007 Danmarkip isumaqatigiissut atsiorpaa, taamaasiormigullu isumaqatigiissummik atuutsitsilernissaminik siunniussaqaarnini nalunaarutigalugu.
- 3) Tamatuma kingorna danskit inatsisaasa isumaqatigiissutip oqaasertaanut naapertuuttunngornissaanut Danmarkip sulissutiginninneranut ukiut marluk ingerlapput. Tamanna anguneqartut isumaqarfigineqarmat, Folketingit ulloq 28. maj 2009 aalajangerput isumaqatigiissut atuuttunngortinniarlugu.
- 4) Isumaqatigiissut Danmarkimut ulloq 24. august 2009 atuutilivippoq. Ullormit tassannga isumaqatigiissut Danmarkimut Kalaallit Nunaannullu inatsisitigut pisussaaffiliivoq.

1.2 Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata imarisai.

1.2.1. Isumaqatigiissummik siunertarineqartoq.

Inuit innarluutillit inuit pisinnaatitaaffiik aamma kiffaanngissuseqarnissamut tunngaviummik pisinnaatitaaffinnik tamakkiisumik pissarsiaqarnissaasa qulakkeerneqarnissaat isumaqatigiissutip siunertarivaa, kiisalu inuit innarluutillit ataqinassusaannik ataqinninnerup siuarsarneqarnissaa siunertaralugu. Aammattaaq innarluutillit inuit allat pisinnaatitaaffiisa periarfissaasalu assigisaannik pisinnaatitaaffeqalernissaanut periarfissaqalernissaanut isumaqatigiissut tapertaassaaq. Isumaqatigiissut inuttut naalackersuinikkullu pisinnaatitaaffinnik aalajangersimasunik imaqarpoq, soorlu aamma aningaasaqarnikkut, inooqataanikkut kulturikkullu pisinnaatitaaffinnik imaqartoq.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaatigut inuit innarluutillit nunap ilaasortaasup inatsiseqarnerata malitsigisaanik pisinnaatitaaffinnik annerusunik pisinnaatitaaffiisooqanngilaq. Akerlianilli inuit innarluutillit pineqartillugit, tunngaviummik inuit pisinnaatitaaffiik atuuttunik, assersuutigalugu inatsisini atuuttuni, naalagaaffiit qanoq iliorlutik qulakkeernissanersut isumaqatigiissummi erseqqissaatigineqarpoq. Aammattaaq inuiaqatigiinni suliaqarfiit ataasiakkaat inunnik innarluutilinnik assigiinngisitsinnginnissaasa taakkualu pisinnaatitaaffiisa ataqineqarnissaasa allaaserinissaanut isumaqatigiissut sakkussaavoq pingaaruteqartoq.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat anguniakkanik arlaqartunik innarluutilinnik suliaqarfiusumut tunngasunik imaqarpoq, anguniakkallu innarluutillit pisinnaatitaaffiisa siuarsarnerannut tapertaassapput, taamaasilluni innarluutillit innuttaasunut innarluuteqanngitsunut naligiissinneqassammata. Naligiissitaaneq immikkoortuni arlaqartuni pisinnaatitaaffinnut tunngavoq, ilaatigut innuttaasut, aningaasaqarnikkut, naalackersuinikkut, kulturikkut, ilinniartitaanikkut inooqataanikkullu pisinnaatitaaffiit pineqarlutik. Inuit innarluutillit innuttaasut assigalugit pisinnaatitaaffinnik assigisaannik iluaquserneqarsinnaanerat naalagaaffiup qulakkiissavaa. Aammattaaq inuit innarluutillit pisinnaatitaaffinnik maluginiagaqarnissaat naalagaaffiup pissusiviusutigut sulissutigissavaa, pisinnaatitaaffinnillu anguniagaqarlutik piumasaqaateqarnissamut aqutissaqarnissaanut periarfississallugit.¹

Innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannit inuk illersorneqarsinnaassatillugu, inuup innarluutillit pillugit peqqussummut atasuusariaqarneranik piumasaqaateqannginnera maluginiassallugu pingaaruteqarpoq. Innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni oqaaseq innarluut erseqqissumik nassuiaatigineqanngilaq, inuillu kikkut isumaqatigiissut naapertorlugu innarluutiliunersut

¹From Exclusion to Equality: Realizing the Rights of Persons with disabilities s. 15

erseqqissumik nassuiaatigineqarani. Artikel 1-imi aalajangersarneqarpoq, inuit timikkut imaluunniit tarnikkut anersaakkullu imaluunniit malugisaqarsinnaassutsikkut sivisuumik piginnaasakillimasut, aporfiit aalajangersimasut sunniuteqaqataanerisigut allat naligalugit inuiaqatigiinni inuunermut tamakkiisumik angusaqarfiulluurtumillu peqataasinnaangitsut innarluutilinnut ilaasut.

1.2.2. Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata aaqqissugaanera.

Art. 1-5 aallarniutitut imarivai aallaqqaasiut, isumaqatigiissutip siunertaa, nassuiaatit, nalinginnaasumik tunngaviit, nalinginnaasumik pisussaaffiit kiisalu naliigiissitsineq assigiinngisitsinnginnerlu pillugit aalajangersakkanik arlaqartunik malitsigalugit

Art. 6-8 immikkut arnanut meeqqanullu innarluutilinnut tunngasuupput, aammalu inuiaqatigiinni inunnik innarluutilinnik arajutsisimasaqannginnerup annertusinissaannut pisussaaffinnut tunngasuullutik.

Art. 9 tikinneqarsinnaassutsimut nalinginnaasumik aalajangersagaavoq.

Art. 10-30 innuttaasutut naalakkersuinikkullu pisinnaatitaaffinnik arlalinnik imaqarput, aammalu aningaasaqarnikkut, kulturikkut inooqatigiinnermilu pisinnaatitaaffinnik imaqarlutik.

Art. 31 inuit innarluutilit pillugit naatsorsueqqissaarnerit paasissutissanillu katersinerit pillugit aalajangersakkanik imaqarpoq.

Art. 32 isumaqatigiissummut tunngasutigut nunat tamat akornanni suleqatigiinnissamut tunngasuavoq.

Art. 33-40 isumaqatigiissutip piviusunngortinnissaanut nakkutiginnissaanullu malittarisassat allattorsimapput.

Art. 41- 50 atuuttussanngortitsineq, atuutilerfia, atorunnaarsitsineq il.il. pillugit inaarusiinermi aalajangersakkat nalinginnaasut imarai.

1.3 Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisutut nunat tamat akornanni ataatsimiititaliaannut nalunaarusiornissamut pisussaaffik.

Inuit innarluutilit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Isumaqatigiissutaat ulloq 23. august 2009-miilli Danmarkimi atuuppoq. Isumaqatigiissutip kingunerisaanik kingusinnerpaamik ukiut marluk qaangiunneranni Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisutut nunat tamat ataatsimiititaliaanut nalunaarusiortoqassaaq. Tamatuma kingorna nunat peqataasut tamarmik ukiut sisamakkaarlugit nalunaarusiortassapput, tamatumalu saniatigut ataatsimiititaliap qinnuteqarneratigut aamma nalunaarusiortassallutik, tak. art. 35.

Ataatsimiititaliap nalunaarusiat tamaasa misissortarpai, naleqqussorisamisullu isigisani pillugit siunnersuuteqartarluni kaammattuuteqartarlunilu, nunamut ilaasortamut pineqartumut nassiuksaminik. Nunap peqataasup ataatsimiititaliaq paasissutissanik tunniukkusutaminik tunillugu akissuteqarfigisinnaavaa. Isumaqatigiissup piviusunngortinnissaanut tunngasunik paasissutissanik annertunerusunik ataatsimiititaliaq nunanut ilaasortaasunut piniarsinnaavoq, tak. art. 36.

Nalunaarusiaq nunat ilaasortaasut suliarisaat, Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisutut nunat tamat akornanni ataatsimiititalianit oqaluuserineqassaaq, taassumalu nalunaarusiaq tunuliaqutaralugu nunat ilaasortaasut misiligutaasumik apersussavai, nakkutilliisutut ataatsimiititaliaq isumaqaruni nunap ilaasortaasup isumaqatigiissut pineqartumi ataatsimi arlaqartuniluunniit eqquutsinngikkaa, tamanna nunamut ilaasortaasumut uparuaassutigineqassaaq. Maanna Danmarkip Kalaallit Nunaatalu Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisutut nunat tamat ataatsimiititaliaannit misilitsilluni apersorneqarnerup inerneru utaqqivai. Aammattaaq inuit innarluutilit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni anguniakkat anguneqarnissaasa nunanit ilaasortaasunit qanoq qulakkeerneqarsinnaanera pillugu, ataatsimiititaliaq siunnersuuteqarsinnaavoq kaammattuuteqarsinnaallunilu.

1.4. Inuit innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik unioqquitsinermi Naalagaaffiit Peqatigiit kinguneqartitsinissamut periarfissaat.

Inuit innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik unioqquitsisoqassappat unioqquitsinermi inatsisitigut kinguneqartitsisoqarsinnaanngilaq. Kingunerisaa tassatuaassaaq nunanit ilaasortanit allanit ileqqorissaarnikkut assuarineqarneq, nunammi ilaasortaasut arlaata isumaqatigiissut piaaraluni unioqquippagu taamatut pisoqartussaagami.

Pisussaaffiit inuit innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni takuneqarsinnaasut nunap ilaasortaasup malinngippagit, tamanna Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisussatut nunat tamat akornanni ataatsimiititaliaanit nunamut ilaasortamut uparuaassutigineqarsinnaavoq. Tamatuma saniatigut paasissutissanik inuit innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut tunngasunik Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisussatut nunat tamat ataatsimiititaliaat qaqugukkulluunniit piniarsinnaavoq. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik unioqquitsinermi pissusiviusutigut kingunerititaq tassaavoq ileqqorissaarnerup tungaatigut assuarisaaneq, nunallu ilaasortat allat assuarinnittuusussaallutik. Nunap ilaasortaasup namineq piumassutsiminik isumaqatigiissummut akuersissuteqarsimanerata piviusuunera, pisussaaffimminilli ilumoorussinnginnera iluatsippallaanngitsutut isikkoqarpoq.

Naalagaaffiit peqatigiit generalsekretæriata nalunaarutit nunanut ilaasortaasunut tamanut takuneqarsinnaasunnngortissavai, tak. 36, nr. 3. Tamanut saqqummiunneqartarnerisa kinguneranik nunat peqataasut imminnut nakkutigisinnaapput, isumaqatigiissummillu malitsinissap sulissutigineqarnissaata pingaaruteqarneranik imminnut kaammattoqatigiissinnaallutik.

Aammattaaq nunat peqataasut namminneq nalunaarusiamik namminneq nunaminni tamanut saqqummiunneqarnissaat tamanillu pissarsiarineqarsinnaanissaat pisussaaffigivaat, aamma nalunaarusianut tunngatillugu siunnersuuteqarnissamut kaammattuuteqarnissamullu periarfissanik pisariillisaanissaq pisussaaffigalugu, tak. art. 36, nr. 4. Tamanna nunani ilaasortaasuni assigiinngitsuni inuit innarluutillit sunik pisinnaatitaaffeqarnerisa tamanit ilisimaneqalernissaannut tapertaassaaq.

1.5. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik nunat ilaasortaasut apeqquusiillutik akuersissuteqarnissaannut periarfissaq.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffiit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik naalagaaffik akuersissuteqartigani apeqquusiinnaavoq. Apeqquusiineq ilaatigut isumaqatigiissummi artikelimut ataatsimut artikilinulluunniit arlalinut tunngasuusinnaavoq, tak. art. 14, nr.1, imaluunniit nunap pissusii immikkut ittut pillugit apeqquusiinnaalluni.

Naalagaaffiup artikelimut apeqquusikkaminut imaluunniit pissutsinut apeqquusikkaminut ilaatinneqannginnera apeqquusiinerup kingunerisarpaa.

Artikel 14, nr. 1 naapertorlugu takuneqarsinnaavoq apeqquusiinerit protokolip siunniussaanut siunertaanullu naapertuutinngitsut akuerineqarsinnaanngitsut. Pissutsit protokolip siunniussaanut siunertaanullu naapertuutinngitsut pineranni, apeqquusiinerit pisinnaatitaaffinnut innarluutillit pillugit isumaqatigiissummi takuneqarsinnaasunut akerliusut innersuussutigineqarput. Apeqquusiinerup 14 nr. 1-imut akerliusinnaanera Naalagaaffiit Peqatigiit iluanni aalajangiivigineqartarpoq.

Artikel 14, nr. 2-mi takuneqarsinnaavoq apeqquusiineq qaqugukkulluunniit tunuartinneqarsinnaavoq.

Nunat ilaasortaasut isumaqatigiisummi pissusiusoq ataaseq imaluunniit pissutsit arlallit apeqqusissallugit nunat ilaasortat periarfissaqartut artikel 14-imi takuneqarsinnaavoq. Isumaqatigiisummik akuersissuteqartigani apeqqusiinerit saqqummiunneqareersimassapput, apeqqusiisimagaannili apeqqusiinerit nr. 2 naapertorlugu qaqugukkulluunniit tunuartinneqarsinnaallutik.

1.6. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannit peqataajunnaarneq.

Innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi art. 16-ip malitsigisaanik naalagaaffik ilaasortaasoq Naalagaaffiit Peqatigiit generalsekretæriannut allakkatigut nalunaaruteqarnermigut protokolimut peqataajunnaarsinnaavoq. Generalsekretærip nalunaarummik tiguserata kingorna ukiup ataatsip qaangiunnerani peqataajunnaarneq atuutilissaaq.

2.0. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Kalaallit Nunaata Naalagaaffiit Peqatigiillu isumaqatigiissutaat.

Kalaallit Nunaata namminerisaminik naalagaaffiunnginnera, danskilli naalagaaffiannut atanera pissutigalugu Kalaallit Nunaata immikkut ittumik inissisimanagera immikkoortumi tulluuttumi nassuiaatigineqassaaq. Tamatuma kingorna innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaannut kinguneri erseqqinnerusumik nassuiaatigineqassapput.

Kalaallit Nunaat namminerisaminik naalagaaffiunngimmat, danskilli naalagaaffiannut atammat, danskit naalakkersuisuisa Kalaallit Nunaat sinnerlugu isumaqatigiissutit akuersissutigisinnaavai. Nunanut allanut pissutsit, nunat tamat akornanni isumaqatigiissutinik akuersissuteqarnerit nunallu tamat akornanni inuinnaat suleqatigiiffiinut tunngasut Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat pillugit inatsit nr. 473, 2009-meersumi kap. 4-mi maleruagassaqqartut².

Isumaqatigiissut imaluunniit inuinnaat inatsisitigut isumaqatigiissutaat alla Kalaallit Nunaannut pingaaruteqartoq Danmarkip isumaqatiginialissappagu, isumaqatiginera nalunaarutigineqartinnagu isumaqatigiissut oqaaseqarfigisassanngorlugu Naalakkersuisunut saqqummiunneqartussaavoq. Pisuni Kalaallit Nunaat isumaqatigiisummut akuerserusunngippat, Danmarkip isumaqatigiissut akuersissutigisinnaavaa, kisiannili Kalaallit Nunaannut tunngatillugu apeqqusiinertalerlugu. Danskit naalakkersuisui isumaqarunik Naalakkersuisut akuersiteqqaarnagit isumaqatigiisummut akuersissuteqartariaqarlutik, tamanna sapinngisamik pissaaq Kalaallit Nunaannut sunniutitaqanngitsumik, tak. Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat pillugit inatsit nr. 473, 2009-meersumi § 13.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat Danmarkip danskit naalagaaffiat sinnerlugu Kalaallit Nunaat pillugu apeqqusiinertaqanngitsumik atuuttussanngortereermagu, tamatuma kinguneranik Kalaallit Nunaat ulloq 24. august 2009-miilli isumaqatigiisummut ilaatinneqalerpoq.

Naak Danmarkip isumaqatigiissut danskit inatsisaannut ilaaterlugu suliarisimangikkaluaraa, taamaattoq isumaqatigiissut Danmarkimi Kalaallit Nunaannili inatsisitut sunniutilimmik atuuppoq. Pisortat oqartussaasuisa tamarmik, aamma Inatsisartut, Naalakkersuisut, kommunit eqqartuussivillu ilanngullutik, iliuutsiminni tamani isumaqatigiissut malittussaavaat. Akerlianilli inuinnaat suliffeqarfiillu namminersortut isumaqatigiisummik malitsinissamut toqqaannartumik pisussaaffeqanngillat. Toqqaannanngitsumilli pisussaaffilerneqarsinnaapput, Kalaallit Nunaannimi inatsisit isumaqatigiissut naapertorlugu isumasiorneqartussaammata.

² Ilanngussaq 1.

2.1. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik piviusungortitsineq.

Isumaqatigiissummi pisinnaatitaaffiit assigiinngitsut marluk immikkoortinneqarput: illuatungaani innuttaasutut naalakkersuinikkullu pisinnaatitaaffiit, illuatungaani inooqatigiinnikkut, aningaasaqarnikkut kulturikkullu pisinnaatitaaffiit.

Nuna isumaqatigiissummik atuuttussanngortitsigaangat, innuttaasutut naalakkersuinikkullu pisinnaatitaaffiit ikaarsaariarnermut malittarisassartaqanngitsumik erngerlutik atuutilersarput. Isumaqatigiissummi innuttaasutut naalakkersuinikkullu pisinnaatitaaffinnut ilaatigut ilaapput naalakkersuinermit suliaqarnermut inuinnaallu ammasumik oqallinnerinut peqataanissamut pisinnaatitaaffik, qanorluunniit oqaaseqarsinnaatitaaneq, assigiinngisinnerannginnissaq, inatsisini kikkut tamarmik naligiinnerat, inuttut kiffaanngissuseqarneq il.il.

Inooqatigiinnikkut, aningaasaqarnikkut kulturikkullu pisinnaatitaaffinnut ilaatigut ilaapput atuartaanissamut ilinniaqqinnernullu tamanut assigiinngitsunut assigiimmik periarfissaqarnissaq; suliffeqarnissamut, naammaginarunik atugaqarluni inuunermi atugaqarnissamut periarfissaqarnissaq aamma kulturikkut, sunngiffimmi timersornikkullu ingerlatanut peqataanissamut periarfissaqarnissaq, angalanerit takornariarnerillu ilanngullugit. Pisinnaatitaaffiit taakku eqqortinnerat annikitsukkuutaarluni piartuaartinneqassaaq, annertusiartortumik piviusungortitsinerup tunngavigineqarneranik taaneqartartoq naapertorlugu, tassalu nunap aningaasatigut nammassinnaasai isumagininnikkullu ineriartornera naapertorlugit.

Pissutsit immikkut ittut, Kalaallit Nunaata isumaqatigiissummut ilaalereerneranik kinguneqartut pissutigalugit, pisinnaatitaaffiit taakku Kalaallit Nunaannut atuutilereerput. Naalakkersuisut naliliinerat naapertorlugu tamanna ajornartorsiutitaqanngilaq, pisinnaatitaaffiit taakku Kalaallit Nunaanni inatsisini qulakkeerneqareemata.

Kalaallit Nunaat nunaavoq atugarissaarfiusoq, peqatigisaanilli nunami innuttaasut qanoq agguataarnerat attaveqaatillu pissutigalugit nuna immikkut ittunik unammilligassaqqarpoq. Naalagaaffiilli Peqatigiit nakkutilliinermit ataatsimiititaliaata Kalaallit Nunaata isumaqatigiissummi pisussaaffimminik eqquutsinera nalilersulerpagu, pissutsit taakku soorunami sunniuteqaqataassapput.

3.0. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik Kalaallit Nunaata maanna eqquutsinera.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni pisussaaffimminik Kalaallit Nunaat maanna eqquutsitsisoq Naalakkersuisut nalilerpaat.

Inuit innarluutillit pitsaannerusumik atugassaqqartitaanissaasa qulakkeerneqarnissaat, sapinngisamillu nalinginnaasumik inuuneqarnissamut periarfissaqarnissaat ukiuni kingullerpaani Kalaallit Nunaanni isiginiarneqaleriartorput.

Naalagaaffiit Peqatigiit innarluutillit pillugit ataatsimiititaliaannut juni 2011-imi siullermeertumik nalunaarusiornermut atatillugu, danskit nalunaarusiaannut Kalaallit Nunaat tapertassaminik tunniussaqqarpoq, tak. immikkoortoq 7. Tapertaliussakkut isumaqatigiissummi artikelinik Kalaallit Nunaata eqquutsinngisaanik peqarnerisooq misissussallugu Naalakkersuisut tunngavissaqalerput.

Misissuinerup takutippaa Kalaallit Nunaata artikelinik toqqaannartumik unioqqutitaanik aalajangersagaqanngitsoq, peqatigisaanilli misissuinerup takutippaa, pitsaanerumik malitsinissaq anguniassagaanni, suliaqarfiit arlaqartut suliniuteqarfigissallugit iluaqutissartaqartoq.

Suliaqarfiit ilaanni artikelinik anguniakkat tamaasa tamakkiisumik eqqortinnissaat ungasinnerusoq isigalugu ajornakusoorsinnaavoq. Inuit innarluutillit allat assigalugit tikkineqarsinnaasunut ornigussinnaanissaat, angallanneqarnissamullu periarfissaqarnissaat qulakkeerniarlugit, nunat ilaasortaasut artikel 9 naapertorlugu tulluurtunik iliuuseqartussaapput. Soorunalumi inuit pitsorluttut imaluunniit issiavinnik kaassuartakkanik atuisut ajornartoqanngitsumik sumulluunniit ingerlasinnaanissaannut atasunik ajornartorsiuteqartussaavoq, Kalaallit Nunaanni pinngortitap attaveqaatillu qanoq ittueneri pissusissamisuuginnartumik killiliimmata.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat tassaavoq isumaqatigiissut, artikelinik pitsaanerumik malitsinissap anguniarnerata ataavartumik sulissutiginnissaanik nunap ilaasortaasup imminut pisussaaffilerfigisartagaa. Taamaattumik suliaq ingerlaavartuuvoq, tamatumani nuna ilaasortaasoq isumaqatigiissummi piumasaqaatinik eqquutitsisarnerninik ingerlatitsiinnarusulluni suliniuteqartuurtussaalluni.

Naak Kalaallit Nunaat isumaqatigiissummik maanna eqquutitsisutut nalilerneqaraluartoq, Kalaallit Nunaat isumaqatigiissummi piumasaqaatinik eqquutitsisarnerninik ingerlatitsiinnassappat, innarluutilinnik suliaqarfiusumi pitsanngorsaatinik ataavartumik suliniuteqartoqartarnissaa pinngitsoorneqarsinnaanngilaq.

Isumaqatigiissut naapertorlugu pisussaaffinnik nunap ilaasortaasup eqquutitsisutut ataatsimiititaliamit nalilerneqarnissaanut, nunat ilaasortaasut ataasiakkaat sunik suliniuteqarsimanissaannut nalilersuutitut uuttuuteqanngilaq. Nunat ilaasortaasut tamarmik immikkut killiffinnit assigiinngiaartunit aallartiffeqartarput, nunanilu ilaasortaasuni ataasiakkaani pissutsit immikkut aallaavigalugit ataatsimiititaliaq piumasaqaateqartarluni, assersuutigalugu aningaasaqarnikkut piginnaasat, nunami ineriartorneq, atugassarititaasut pissarsiarineqarsinnaanerat il.il.

3.1. Kalaallit Nunaanni inatsiseqarneq

3.1.1. Kalaallit Nunaanni innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfiusumi inatsiseqarneq.

Suliassat agguataarnerat eqqarsaatigalugu innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfik Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfiup ataani inissisimavoq. Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. november 1994-meersoq, aamma Meeqqanut inuusuttunullu aamma annertuumik innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinniffiit il.il. pillugit Namminersorlutik Oqartussat peqqussutaat nr. 64, 29. december 2004-meersoq kiisalu Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 19, 16. december 2010-meersoq atorlugit suliassaqarfik malittarisarpoq.

Inatsisartut peqqussutaat 1994-imili suliarineqarmat, Inatsisartut peqqussutaanik ataavartumik allanngortitsisoqartarsimavoq, kingullermik 2010-mi allanngortitsisoqarpoq, innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfik kommuninut nuunneqarmat³.

Siunnersuummut siunertarineqartoq tassaavoq, pisortat suliassaqarfiini suliassat, innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfimmuut tunngasut nutaamik agguataarneqarnissaat. Innarluutilinnut tunngasunik

3

http://dk.nanoq.gl/Emner/Landsstyre/Departementer/Departement_for_familie_kultur_kirke_ligestilling/Familie/Lovgivning/Sociallovgivning.aspx#FAMILIERET

suliassaqarfiup tunniunneqarnerata kinguneranik, innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfiup aningaasalersugaanera Namminersorlutik Oqartussaniit kommunitun nuunneqarpoq. Taamaattoq annertuumik innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinniffinnik ingerlatsineq Naalakkersuisut suliassaqarfiguarpaat.

Innarluutillit pillugit inatsit Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut assortuutinningsut Naalakkersuisut nalilerpaat. Taamaattoq inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata pitsaanagerusumik malinneqarnissaa siunertaralugu, innarluutillit pillugit inatsisit ungasinnerusumut isigaluni tulluarsarneqartarnissaa pisariaqartarsinnaavoq.

Inuiaqatigiinni ineriartorneq ilutigalugu inatsiseqarnermut piumasaqaatit annertusiartortarput. Kalaallit Nunaanni innarluutillit pillugit peqqussut siulleq 1994-imeersuummat, malittarisassat tamarmiusut nutarterneqarnissaa siunertaralugu malittarisassanik tamarmiusunik misissuinissaq pisariaqarsinnaasarpoq, taamaasilluni innarluutillit pillugit inatsisit tamarmiusut inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut annerusumik naapertuutilissammata.

3.1.2. Kalaallit Nunaanni unammilligassaviit

Kalaallit Nunaanni innuttaasut tamarmik inatsisit naapertorlugit assigiinnik pisinnaatitaaffeqarput. Inatsisilli naapertorlugit pisinnaatitaaffigisanik kikkut tamarmik tamakkiisumik atorluanaanissaasa qulakkeernissaa pissusiviusutigut ajornakusoorpoq.

Innarluutillit nunaqarfinni najugallit inuit illoqarfinni najugallit pisinnaatitaaffiisa assiginik pisinnaatitaaffeqarput, pissusiviusorli tassaavoq inuit innarluutillit nunaqarfinni najugallit pisariaqartitaasa eqquutsinnissaannut atugassarititaasut assigisaat pigineqanngimmata, assersuutigalugu pitsorluttoq nunaqarfeeqqami tagiartuisartoqanngitsumi najugaqarpat, pitsorluttoq tagiartuisartumut innersuutissallugu ajornakusoorsinnaavoq.

Illoqarfinni nunaqarfinnilu ataasiakkaani nukissat atortorissaarutillu pigineqartut nalinginnaasumik assigiinngisitaartorujussuupput. Naalagaaffinnut Peqatigiinnut nalunaarusiornermi nassuiaatigineqarput innarluutilinnut neqeroorutit suliniutillu pioreersut. Ajornartorsiutaavorli innarluutillit tamarmik neqeroorutitut tamanut tikitsisinnaanngimmata. Oqaluttuat piviusuusaartitat pingasut ataani takutinneqartut ajornartorsiummut erseqqissaataapput.

Pisuusaartitaq nr.1.

Dina 25-nik ukioqarpoq skizofrenimillu nappaateqarluni, 20-nik ukioqartoq nappaataa suussusersineqarpoq. Taamanikkut angajoqqaamini najugaqarpoq. Nakorsaait iluaqutigalugit ajunngitsumik inuuneqartarpoq, kisianni ilaanni piffissaqartarpoq nakorsaaitorumajunnaartarluni. Dina najugaqatigiiffimmu nuunnissamik neqeroorfigineqarsimavoq, tamannalu akuerisimavaa. Ajoraluartumilli ingerlalluarpallaarsimangilaq, najugaqatini sungiukkuminaatsissimagamigit. Sungiusarfik Aaqa periarfissaasinnaagaluarpoq, kisianni inissaqanngilaq, aammami Dinap Tasiilap qimannissaa kissaatiginngilaa, tassanimi ilaqtai ikinngutaalu najugaqarput.

Inatsisit malillugit Dina najugaqatigiiffimmik imaluunniit ataatsimoorullugu ulloq unnuarlu illersukkamik najugaqatigiiffik imaluunniit ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi ineqarnissaminut pisariaqartitai naapertorlugit neqeroorfigineqarsinnaavoq. Ajornartorsiutaavorli najugaqatigiiffiit assigiinngitsunik neqeroorutillit amerlannginnerat. Dina nuukkusunnigippat, najugaqatigiiffimilluunniit neqeroorutissaqaraluartoq, naleqquttummik pissaqartinneqanngilaq.

Pisuusaartitaq nr. 2.

Abel 76-inik ukioqartoq timimini sianutimigut ajoquteqarnini pissutigalugu annertuumik pitsorluttuuvoq. Abeli arlaleriarluni nakorsamiittarsimavoq, nakorsallu nalilerpaa Abeli sapaatip akunneranut ataasiarluni nalunnguartaruni tagiartortittarunilu ajornartorsiutai iluaquserneqarsinnaasut. Illoqarfimmili najugaqarfigisaani nalunnguaartarfeqaranilu tagiartuisartoqanngilaq. Art. 26 naapertorlugu inuit innarluutillit piginnaanngorsagaanissamut piginnaanngorsaqqinnissamullu pisinnaatitaaffeqarput. Abeli inatsit naapertorlugit innarluuteqarnermi kingunerisaanik ikiorserneqarnissamut periarfissaqarpoq, pissusiviusutigulli Abeli pisinnaatitaaffinnik taakkuninnga atuisinnaanngilaq.

Pisuusaartitaq nr. 3

Sigrid 55-nik ukioqarluni sukkornermi kinguneranik isigisaaruppoq. Ullumikkut Sigrid 60-inik ukioqarpoq kisimiittuuvoq meeraalu marluk illoqarfimmi allami najugaqarput. Sigrid angerlarsimaffimminiitilluni imminut ikiorluarsinnaavoq, illumili avataaniitilluni allanit ikiorneqarnissani pisariaqartippaa. Sigrid tappiittut ajaappiaannik atuinissamut ikiuutinullu allanut atuinissaminut pikkorissarsimavoq, aqqullunnerali pissutigalugu iluamik nammineq angalaarsinnaanngilaq, naak iluaqusersuutit atoraluarlugit. Sigrid-imut iluaqusersuutit atugassiannngortinneqaraluartut, taamaattoq suli allanit ikiorneqarnissani pisariaqartippaa.

Inuit innarluutillit innarluutaat paasineqanngippata ikiorserneqarsinnaanngillat. Innarluutit takuneqarsinnaanngitsut, soorlu ADHD/autisme, il.il. paasissallugit ajornakusoorsinnaavoq. Meeqqat inuusuttullu ilaqutariinnit nukissakilliofiusuneersut, imigassamik atorerluiffiusuneersut, persuttaaffiusuneersut allatigulluunniit ajornartorsiuteqarfiusuneersut eqqarsaatigalugit, paasiuminaassinnaavoq ajornartorsiutaat angerlarsimaffimmi ajornartorsiutinik pissuteqarnerisut, imaluunniit meeraq inuusuttorluunniit takuneqarsinnaanngitsumik innarluuteqarnerisut. Ilinniartitsisut allallu meeqqanik inuusuttunillu ulluunerani sullissisartut innarluutinik takuneqarsinnaanngitsunik ilisimasaqarnissaat pisariaqarpoq, taamaasillutik meeqqap ajornartorsiutaanut ADHD-mik ajoquteqarnerup pissutaanera pasitsaassinnaassagamikku. Innarluutit takuneqarsinnaanngitsut ukiut kingullit ingerlanerini maluginiarneqaleriartorput, tamatuma kinguneranik ilinniartitsisut, perorsaasut allallu meeqqanik inuusuttunillu sullissisut amerlanerujartortut, meeqqap ADHD-mik autismemilluunniit nappaateqarneranik malugisaqarniarnermut pikkorinnerulersimapput.

Innarluuteqarnermi pitsaanerpaamik passunneqarnissaq imaluunniit inuuniarnermi atugassarititaasut pitsaanerpaanissaat anguniarlugit, inuk illoqarfiit annerit arlaannut Danmarkimulluunniit amerlanertigut nuuttariaqarsinnaasarpooq, taakkunani assersuutigalugu tagiartuisartut/pillorissaasut, napparsimmaviit, imaluunniit immikkut ilisimasallit innarlummik nalunnginnittut, inissiat innarluutilinnut naleqqussakkat il.il. pigineqarmata.

Siusinnerusukkut oqaatigineqareersutut Kalaallit Nunaanni innarluutillit pillugit inatsit inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut naapertuuttut Naalakkersuisut nalilerpaat. Inuit sumiluunniit najugaqaralarunik pisinnaatitaaffinnik taakkuninnga atuinissamut anngussinnaanissaa qulakkeernissaat maannakkorpiaq siullertut unammilligassaavoq.

3.1.2. Allatigut inatsiseqarneq.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat suliassaqarfinni assigiinngitsuni, assersuutigalugu kultureqarnermut, ilinniartitaanermut, annguffigisaqarsinnaassutsimut, ilaqutariinnermut il.il. tunngasuni pisinnaatitaaffiit akuersaarneqarnissaannut tunngasuummat, oqartussaaffeqarfiit arlaqartut iluini inatsiseqarnerup peqqissaartumik misissuiffiginissaa pisariaqassaaq, isumaqatigiissummi malittarisassanik annerusumik malinnaanissaannut inatsisit pineqartut nutarterneqarnissaat pisariaqarnerisut nalilersorneqarniassammat.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat inunnut innarluutillit pillugit peqqussummut taamaallaat tunngasuunnginnera maluginiassallugu pingaaruteqarpoq. Isumaqatigiissummi aamma inuit innarluutillit pillugit peqqussummut ilaangikkaluarlutik pitsorluttuusut allatigulluunniit timikkut killilimmik piginnaasaqartut siunniussaapput.

Siusinnerusukkut oqaatigineqareersutut innarluutilinnut atugassarititaasut pitsanngorsarnissaat Naalakkersuisut tungaannit qitiutinneqarpoq, tamannalu assersuutigalugu illuliortiternermi maleruagassat ilaanni, peqqinnissaqarfik pillugu inatsisini il.il. takuneqarsinnaavoq.

Taamaattoq inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanik eqquutsisineq inatsisit kisiisa aqutugalugit pissanngilaq, taamatulli annertoqataanik pisortat tungaannit suliniutit nutaat, inuit innarluuteqartut inuunerannik oqilisaataasinnaasut sulissutigineqassallutik.

Inuit innarluutillit atugarisaannik pitsanngorsaaniarluni suliniutit aallareriikkat amerlaqisut inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni tunngavigineqartunut taassumalu malitsigisaanik pisussaaffinnut naapertuulluarput. Ilaatigut taaneqarsinnaapput meeqqanut inuusuttunullu ADHD-mik nappaateqartunut ulloq naallugu atuarfik, innarluutilinnut ilaqutaasunut, innarluutilinnut aamma suliamik ilinniarsimasunut, suliaasaqarfimmi ulluinnarni sulisuusunut, kiisalu IPIS-imit paasisitsiniaanermik siunnersuinermillu suliaqartunut il.il. sammititanik pikkorissaanerit.

4.0. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata aningaasaqarnikkut kinguneri.

Atugassarititaasunik pitsanngorsaaneq nunat ilaasortaasut ataasiakkaat suliniuteqarnerisigut pissaq, Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisutut ataatsimiititaliaa nunat ilaasortaasut iliuuseqaqqullugit pisussaaffiliisinnaangilaq, taamaallaalli nunamik ilaasortamik suliniuteqarnisamut allannguinnissamullu kajumissaarisinnaavoq isumaqaruni Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat ilaasortap taassuma malingikkaa.

Nunat ilaasortaasut ataasiakkaat namminneq aalajangissavaat innarluutillit atugarisaat sutigut pitsanngorsarneqassasut. Innarluutillit atugarisaannut tunngasutigut pitsanngorsaasoqarnissaanut Naalakkersuisut pilersaaruteqareerput, taamaattumik ukiuni tullerni innarluuteqarnermut tunngasunut atugassanik aningaasaliisoqaqqissaaq, Kalaallit Nunaata isumaqatigiissummut ilaanera ilaanginneraluunniit apeqqutaatinnagit. Taamaattumik piviusorsioortuunngilaq isumaqatigiissummut ilaalernermi aningaasartuutit qanoq amerlitiginissai naatsorsuusiussallugu.

Isumaqatigiissummik pitsaanerusumik malitsiniarluni suliniutit aallartinneqartut aningaasartuutininik kinguneqarsinnaapput. Aammattaq Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisutut ataatsimiititaliaa kaammattuuteqarpat isornartorsiuilluniluunniit, kaammattuutillu malinnissaat imaluunniit pissutsit isornartorsiuinermik kinguneqarsimasut allanngortinnissaat Kalaallit Nunaata toqqarpagu, tamanna aamma aningaasartuutininik kinguneqarsinnaavoq.

Innarluutilinnut tunngasunik suliaasaqarfiup iluani ineriartortitsinerup pitsanngorsaanerullu ingerlanerat pisortat inuussutissarsiortullu aqussinnaasaat naapertorlugu pissaq Naalakkersuisut siunniussaraat. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffiit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut Kalaallit Nunaata

ilaajuarnissaa aalajangiunneqassappat, innarluutilinnut tunngasunik suliassa qarfiup tamarmiusup naqqa tikillugu misissuiffiqineqarnissaa Naalakkersuisut kissaatigaat – misissuinerlu taanna aallaavigalugu ukiuni 5 – 10-ni tulluuttuni suliniutit suut aallartinneqarnissaat pillugu iliuusissatut pilersaarummik suliaraqtoqassalluni.

Innarluutilinnut tunngasunik suliassa qarfimmi pitsanngorsaavigineqartariaqartutut immikkut suliniuteqarfigisassat toqqartornerinut inuit innarluutilit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat naleqqersuisutut sakkuutigineqassaaq. Tamakkiisumik malinneqarsinnaanngitsunik isumaqatigiissummi artikeleqassagaluarpalluunniit, tamanna ima isumaqanngilaq Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliusutut ataatsimiititaliaanit Kalaallit Nunaat isornartorsiorneqassasoq uparuaaffiqineqassasorluunniit. Naatsorsuutigisariaqarpoq eqqumaffiqineqassasoq nunat ilaasortaasut ataasiakkaat artikelinik aalajangersimasunik tamakkiisumik eqquutsitsiniarnissaminnut tamarmik immikkut ittunik umammilligassa qarlutillu ajornartorsiuteqarmata.

Inuit innarluutilit inuuniarnermikkut atugarisaasa nalinginnaasumik pitsanngorsarnissaat Naalakkersuisut kissaatigimmasuk, suliassa qarfiit assigiinngiiaaqisut iluini piffissap ingerlanerani sulisoqartussaassaaq. Inuit innarluutilit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissummik kalaallit tungaannit pitsaannerusumik eqquutsitsineq tassaasinnaavoq meeqqat atuariini, efterskolini, niuernermik ilinniarfinni ilinniarnertuunngorniarfinnilu kiisalu ilinniagaqarfinni allani immikkut ittunik atuartsinerit pillugit malittarisassiernerit. Aammattaaq inunnt suliffinni nalinginnaasuni sulisinnaanngitsunut suliffinnik amerlanerusunik pilersitsinissap sulissutiginnissaa iliuusissatut pilersaarummut ilaatinneqarsinnaavoq.

Innarluutilinnut tunngasunik suliassa qarfimmi arlalinnik suliassa qarfeqarpoq Kalaallit Nunaata innarluutilinnut tunngasunik suliniutinuk nukittorsaavigisinnaasaanik. Innarluutilinnik paaqqinniffiit pillugit inatsit sukateriffiqineqarnissaat assersuutitut taaneqarsinnaavoq. Suliassa qarfimmi tassani sukaterisoqarnissaa qitiutinneqassasoq Naalakkersuisut aalajangissappassuk, tamanna soorunami aningaasatigut kinguneqassaaq, assersuutigalugu sulisut ilinniarsimasuunissaannik, sammisaqartitsinissamut neqeroorutit amerlanerunissaannik il.il. piumasaqaatit sukateriffiqineqarnissaat aalajangerneqarpat. Innarluutilinnik paaqqinniffiit eqqarsaatigalugit, suliassa qarfik taanna Deloittep nalunaarusiaanut "Ulloq unnuarlu paaqqinniffinnik suliaraqariusumik misissueqqissaarneq nalilersuinerlu"-mut ilaatinneqarpoq. Nalunaarusiaq taanna aallaavigalugu ukiuni tulluuttuni arlalitsigut pitsanngorsaasoqarnissaa pilersaarutaavoq.⁴

Isumaqatigiissummik akuersissutiginninneq kommuninut aningaasaqarnikkut aallaavittut sunniuteqassanngilaq. Innarluutilinnut tunngasunik suliassa qarfimmi piumasaqaatinik sukaterisoqarnissaa Naalakkersuisut tungaannit aalajangiunneqassappat, tamanna kommuninut aningaasartuutinik kinguneqarsinnaavoq. Innarluutilinnut tunngasunik suliassa qarfik ukioq 2010-mi kommuninut nuunneqarpoq, Tamatuma kinguneranik innarluutilinnut tunngasunik suliassa qarfiup nuunneqaneranut atatillugu aningaasartuutissartuutinik kommunit akiliisinneqanngillat.

Innarluutilinnut tunngasunik suliassa qarfimmi piumasaqaatinik sukaterisoqassasoq inatsisitigut aalajangiunneqassappat, taava naatsorsuutigineqassaaq kommunit annaasamik matussuserneqarnissaannik qinnuteqassasut.

Qulaani takutinneqartutut innarluutilit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik akuersissuteqarnermut atatillugu toqqaannartumik aningaasartuuteqanngilaq; ***isumaqatigiissutilli***

4

piumasaqaataanut tunngasunik matussusertariaqakkanik aningaasartuuteqartoqarsinnaalluni. Aningaasartuutitut tunngaviussaaq isumaqatigiissummi artikelinik malitsinissap angujartuaarnissaata sulissutigineqarnissaata Kalaallit Nunaannit aalajangiunneqarnera. Innarluutilinnut tunngasunik suliaqarfiusumi aningaasartuutit qanoq annertutiginnissaannut naalakkersuinikkut tullerriaarineq apeqqutaasarpog, iliuusissatullu pilersaarummi qanoq aalajangiisoqarsimasinnaanera apeqqutaasarluni. Qanorluunniit aalajangertoqassagaluarpat, aalajangiinerit tamarmik aningaasatigut kinguneqartussat, Kalaallit Nunaanni aalajangerneqassapput, Naalagaaffillu Peqatigiit tungaannit pisussaaffiliissutaasinnaanatik.

5.0. Inuit Innarluutillit pisinnaatitaaffi pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiisutaanni artikelit

Kalaallit Nunaata pisortatigoortumik isumaqatigiissummut naleqqiullugu pisussaaffeqarnerata kingunerisaanik, Naalakkersuisut maj – juni 2011-mi Danmarkip siullermeertumik nalunaarusiorneranut ilassutissaq suliaraat. Kalaallit Nunaata ilassutaa Socialministeeriamut nassiunneqarpoq 27. juni 2011. Ilassut kapitali VI-mi ersippoq, tassanilu pineqarput Kalaallit Nunaata maanna isumaqatigiisummik qanoq maleruaaneraniq allaaserisaq. Isumaqatigiisut aamma siullermeertumik nalunaarusiaq kalaallisut qallunaatullu www.nanoq.gl –imi takuneqarsinnaapput.

Immikkoortumi tullerri Naalakkersuisut Danmarkip ataatsimoortumik nalunaarusiassaanut ilaasutaattut nassiusaat takuneqarsinnaavoq, Danmarkip nassiusaanut ilaapput Danmark, Savalimmiut Nunattalu allaaserisaat.

5.1. Artikeli 5: Naligiinneq assigiinngisitsitsinnginnerlu

Naalagaaffiit Peqatigiit 1993-mi ataatsimeersuarneranni "Innarluutillit assigiimmik periarfissaqarnissaat pillugu malittarisassat nalinginnaasut" akuersissutigineqarput. Inatsisartut 1996-mi ukiakkut ataatsimiinneranni isumaqatigiisutigineqarpoq Naalagaaffiit Peqatigiit Nalinginnaasumik malittarisassaliaanni isummat sammineqartut naapertorlugit suliniutigineqartoqassasoq. Aammattaaq Kalaallit Nunaata akuersissutigaa Europamiut Inuit pisinnaatitaaffi pillugit isumaqatigiisutaat aammalu Artikeli 14-mi assigiinngisitsinissamut inerteqquteqarnerup unioqqutinnginnissaanik pisussaaffeqarluni, innarluuteqarneq pillugu assigiinngisitsinnginnissaq tassani ilaatigut qulakkeerneqarluni.

Pisortat ingerlatsinerat pillugu inatsit aamma sulianik suliarinnittarneq pillugu inatsit tamarmik Kalaallit Nunaanni innuttaasunut tamanut atuupput. Innuttaasut innarluuteqaralarunilluunniit tamarmik assigiimmik sullinneqarnissaat pisortat oqartussat pisussaaffigaat. Inuit assersuutigalugu innarluuteqarnerat pissutigalugu piviusorsioortuunngitsumik assigiinngisitsilluni iliuuseqarfigineqaqqusaanngillat.

5.2. Artikeli 7: Meeqqat innarluutillit

Kalaallit Nunaanni meeqqat pisinnaatitaaffii meeqqanut aamma inuusuttunut ikiuisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaatigut annerusumik aalajangersarneqarput. Meeqqap pisariaqartitai ikiuniutitut suliniutit suut aallartinneqarnissaannut tunngaviupput. Meeraq peqqussutit iluani pineqarpat, meeqqap innarluuteqarnini pissutigalugu immikkut ittumik pisariaqartitaasa suuneri meeqqamik ikiuinermi aallaavigineqassapput.

Meeqqap pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiisutaanni tunngaviit inatsisini malinniarneqarput. Taamaattumik meeqqat aamma inuusuttut timikkut tarnikkullu pisinnaasaasa annikillimasat iluanni siusissukkut suliniuteqarnissaq siunnerfigalugu sulisoqarpoq.

Meeqqamut tunngasunik aalajangiisoqassappat, sapinngisaq naapertorlugu meeqqamik oqaloqatiginnittoqassaaq. Meeqqap isummersuutai ilanngunneqassapput aammalu ukiuinut inerissimaneranullu sanilliullugit naleqquttumik pingaartinneqassallutik. Meeraq qulit ataallugit ukioqarpat, meeqqap inerissimanerata suliallu suunerata tamanna pisariaqartippassuk, ikiuniutitut iliuuseqarniarnerup meeqqamit qanoq isumaqarfigineqarnera pillugu sapinngisamik annertunerpaamik paasissutissiisoqassaaq.

Meeraq inuit annertuumik innarluutillit ikiorneqartarnerat pillugu inatsisartut peqqussutaata ataani inissisimappat, meeraq inatsisini aalajangersakkat tunngavigalugit ikiorneqarsinnaavoq.

5.3. Artikeli 8: Ilisimalersitsineq

Immikkoortortaq IPIS Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfiup ataani pilersinneqarpoq, taannalu innarluutilinnit tunngatillugu ilisimasani siunnersuinermilu qitiusumik ingerlatsiviuvuq. IPIS-ip immikkuullarissumik suliniuteqarfigai innarluuteqarneq, ilaqquttat, suliamik ingerlatsisut aamma paaqqinnittarfiit. IPIS-imi siunnersuisarneq Kalaallit Nunaanni pissutsinut naleqqussagaavoq, attavigineqarsinnaallunilu nittartagaatigut www.IPIS.gl.

5.4. Artikeli 9: Tikinneqarsinnaassuseq

Sanaartorneq

Ilaatigut illut atortullu imatut ilusilersorneqassasut inunnit innarluutilinnit najorneqarsinnaasunngorlugit sanaartorneq pillugu malittareqqusani malittarisassiornissamut Kalaallit Nunaanni periarfissaqarpoq.

Illut pioereersut sanaqqinneqarneranni allatullu allanngortinneranni tikinneqarsinnaassuseq pillugu malittarisassat atorneqassasut sanaartorneq pillugu malittareqqusani aalajangerneqarsinnaavoq, tamanna illup sanaqqitassat allanngortinneqartussatulluunniit pilersaarutiginetartup tikinneqarsinnaassusianut annertuumik pingaaruteqanngikkaluarpalluunniit.

Tassunga ilanngullugu pilersaarusiernerup ingerlanneqarnerani sanaartornerullu naammassineqarnerani aningaasartuutit ataqatigiinnissaannut tunngasumik aalajangersaasoqarsinnaavoq, taamaaliornikkut aningaasartuutit akornanni nikingasoornermik pilersitsisoqaaqqunagu. Malittarisassanut taamaattunut ilaatinneqarsinnaapput tamanit tikinneqarsinnaasunik sanaartornerit aamma inuussutissarsiuteqarnermi sanaartukkat sullissinerillu.

Pisinnaatitsissut maannakkut atorneqanngilaq, kisiannili sanaartornermi malittareqqusani misissuinissaq pilersaarutiginetartoq eqqarsaatigalugu misissueqqaarnerit suliaralugit aallartinneqareerput.

Tamanit atorneqarsinnaasunik sanaartorneq

Sanaartorneq pillugu malittareqqusami 2006-meersumi (BRO6) sanaartukkap tikikkuminartuunissaanut arlalinnik tamanut tunngasunik piunasaqaateqartoqarpoq. Ataatsimut isigalugu tamanit orninneqarsinnaasut amerlasuut illutoqqaniippat, inunnit innarluutilinnit tikikkuminartuunissaat illuliat ilusilerneqarnerisa nalaanni eqqarsaatigineqarsimanani. Tamatuma nassataraa illuliat tamakkua innarluutilinnit tikikkuminartuunissaat anguniarlugu tunngaviatigut annikitsuinnarmik pitsanngorsaavigineqarsinnaanerata, assersuutigalugu iseriartortunut majorallaffiliinikkut.

2010-mi 2011-milu Ineqarnermut, Attaveqarnermut Angallanermullu Naalakkersuisoqarfiup suliaqartartunik (sanaartortitsisut, pilersaarusiernermi aqutsisut assassornermik suliallit) pikkorissartitsinerit ingerlannikuuai, ilaatigut innarluutillit ajornartorsiutaat aallaavigineqarlutik. Pikkorissartitsinermi siunertaavoq siunissami sanaartortitsinermi sulii annertunerusumik inuit innarluutillit eqqarsaatigineqartarnissaat.

Immikkut ittumik akikillisaanermik aqqissuussinerit

Sullissinissamik isumaqatigiissuteqarfiusuni inunnut innarluutilinnut immikkut tapiissuteqartoqarneq ajorpoq. Tamatumani inooqataasunut allanut atuuttut assigalugit inummut innarluutilimmut bilitsip akianut tapersiisoqartarpoq. Taamaakkaluartorli pisortat assartuineranut ilaannakortumik tamakkiisumilluunniit ikiorsiissutitut tapiissuteqarsinnaanerata innarluutilinnut peqqussummi periarfissaqarpoq.

Arctic Umiaq Line pensionistitut uppernarsaatip takutinneqarneratigut akikillisaasarpoq. Aammattaaq inuit tappiitsunut ingerlaqataasut, Arctic Umiaq Line-lu atorlugu angalasut, akinik appaaffigineqartarput. Air Greenlandimi inummut tappiitsumut angalaqataanermi bilitsi akeqanngilaq.

Silaannakkut angalaneq aamma imaatigut angalaneq

Silaannakkut aamma imaatigut angallanneranut tunngatillugu Kalaallit Nunaanni inuit timikkut tarnikkulluunniit innarluutillit angallassinerni taakkunani allatulli atuinissamut periarfissaqarnerannik qulakkeerinnittumik immikkut ittumik inatsisiliortoqarnikuunngilaq. Silaannakkut angallassineq pillugu oqartussaaneq nunatsinnut nuunneqarsimanngilaq aammalu Angallanneranut ministeerip ataani Angallanneranut aqutsisoqarfimmit akisussaaffigineqarluni. Imaatigut assartuineranut oqartussaaneq suli nunatsinnut nuunneqarnikuunngilaq Imaatigut angallanneranut aqutsisoqarfimmiillu akisussaaffigineqarlunilu.

Eqqartuussiviit nammineerluni tikinneqarsinnaanerata

Kalaallit Nunaanni eqqartuussiviit oqaluttuarisaanikkut isigalugit illutoqqani inissitaapput, illutoqqallu ilusilerneqarneranni inunnit innarluutilinnit tikinneqarsinnaanissaat eqqarsaatigineqarsimanani. Tamatuma kinguneraa innarluutilinnit eqqartuussiviit taakkua tikikkuminarsarnerata tunngaviatigut taamaallaat annikitsuinnarmik pitsanngoriaateqartinneqarsimanerata, assersuutigalugu aalaakkaasuunngitsunik iseriartortunut majoraffiliinikkut.

Ukiuni kingullerni eqqartuussiviit illutaat annertunerusumik allannortiterneqarsimanngillat. Ukiut arlaqalersut ingerlaneranni illuutini tamani allannortiterinikkut innarluutilinnut isertarfiliornissaq Kalaallit Nunaannili eqqartuussiveqarfii eqqarsaatigisimagaluarpaat, aammattaaq attartornerit nutaanerit pillugit isumaqatigiissusiornerni aammalu nutaamik sanaartortitsinerni piumasaqaateqarnikkut, kisiannili suliniutit nutaat aningaasatigut killilimmik atugassaqartitaanerup kinguneranik killilerneqartarput. Aammattaaq eqqartuussiveqarfii illutoqqani innarluutilinnut isertarfiliornissaq qinnuteqaatigisarpaat, tamatumalu maannamut kingunerisimavaa Sisimiuni eqqartuussiviup aammalu Nuummi allaffeqarfissorneranut pikkorissartitsinermullu immikkoortotaqarfiup taamatut aaqiivigineqarnerat.

Issiavimmik kaassuartakkamik atuisunut pisariaqarnera naapertorlugu eqqartuussiviit ataasiakkaat nalinginnaasumik ikiortissarsiorsinnaapput, soorlu suliama illuatungiliukkaangata ilisimannittugaangataluunniit assersuutigalugu aalaakkaasuunngitsunik iseriartortunut majoraffeqanngippat eqqartuussiviup initaanut isersinnaanngikkaangata il.il. Eqqartuusseqataasartut, ataatsimiititanut ilaasortat il.il. akuttunngitsumik toqqakkatut inuiaqatigiinni suliassaqaartitaasut timikkut aalaniarnerminni innarluuteqarsimappata eqqartuussiviup illutaanukartartut tamatigut aaneqarnissamik ikiorneqarnissamillu neqeroorfigineqartarput.

5.5. Artikeli 10: Inuunissamut pisinnaatitaaffik

Inuit tamarmik inuunissaq pisinnaatitaaffigaat, tak. Europamiut Inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutaanni Artikeli 2.

Naartuersittarneq pillugu inatsit naapertorlugu arnaq, Kalaallit Nunaanni najugalik, naartunermit sapaatit akunnerisa aqqaneq aappaata naannginnerani pisinnaappat naartuersinnissamut pisinnaatitaavoq. Pissutsini immikkorluinnaq ittuni naartuersinnissamut piffissaliussaqaq sivitsorneqarsinnaavoq, assersuutigalugu

kinguaariinni kingornuttagaq pissutigalugu imaluunniit naartuunermi nappaateqarnerup nassatarisaanik meeraq timikkut tarnikkulluunniit annertuumik nappaateqarsinnaappat.

Naartuersinneq pisinnagu arnaq ilisimatinneqassaaq naartunerup naammassinissaanut taperserneqarnissamut periarfissanik pigineqartunik meeqqallu inunngoreernerata kingorna ikiorneqarnissamut periarfissanik pigineqartunik sumiiffimmi isumaginninnermut ataatsimiititaliamut saaffiginninnikkut ilitersorneqarsinnaasoq.

5.6. Artikeli 12: Inatsisitigut naligiissitaaneq

Inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni eqqartuussivinni allat tamaasa assigalugit eqqartuussisarnikkut iliuuseqarsinnaanikkullu pisinnaatitaaffejarput. Inuup innarluutillip imminnerminut atugassanik nakkutiginnissinnaanermut pisinnaasaqarneq amigaatigippagu, sinniisuutitaqarneq pillugu inatsit inuup innarluutillip eqqartuussisarnikkut iliuuseqarsinnaanikkullu pisussaaffiarneqarsinnaavoq, tassungalu taarsiullugulu nakkutiginnittoqartilerlugu. Inuk inersimasooq tarnikkut nappaateqarneq, eqqarsartaatsikkut kinguarsimasuuneq imaluunniit allatigut piginnaanikillisimaneq pissutigalugit nammineq soqutigisaminik ingerlatsisinnaajunnaaraangat nakkutiginnittoqarneq pisariaqalersinnaavoq.

5.7. Artikeli 13: Eqqartuussiveqarfiup atorneqarsinnaanera

Eqqartuussiveqarfiup atorneqarsinnaaneranut malittarisassat Kalaallit Nunaanni eqqartuussisarneq pillugu inatsimmi takuneqarsinnaapput. Inuit innarluutillit allat tamaasa assigalugit Kalaallit Nunaanni eqqartuussisarneq pillugu inatsimmik atuinissamut pisinnaatitaaffejarput.

Pissutsit atuuttut tunngavigalugit inunnut innarluutilinnut immikkut ittumik tapersiisoqarsinnaavoq.

Assersuutigalugu taaneqarsinnaavoq, eqqartuussivik periarfissaqarmat illersuisutut eqqartuussisuserisumik ivertitsinissamut nalinginnaasumik tamatuminnaga pisariaqartitsiviunngikkaluartuni, pasisaq/unnerluutigisaq eqqarsaatigalugu ivertitsinissaq siunertamut naleqquttuosorinarpat, soorlu assersuutigalugu pineqartup eqqarsartaatsikkut innarluuteqarpat. Taassuma saniatigut aamma inuk innarluutilik nalinginnaasumik pisariaqartitsineq naapertorlugu periarfissaqarsinnaavoq inummik ikorfartortissaminik nassataqarnissaa, assersuutigalugu eqqartuussutissamik aalajangiiniarneni.

5.8. Artikeli 14. Kiffaangissuseqarneq aamma inuttut isumannaatsuuneq

Inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni eqqartuussisarnikkut periuseq naapertorlugu kiffaangissuseqarnissamut aamma inuttut isumannaatsuunissamut allat tamaasa assigalugit pisinnaatitaaffejarput aammalu allat assigalugit iluarisarsionermik tunngavilimmik kiffaangissusiigaanissamut illersugaallutik, ilaatigut tak. tunngaviumik inatsit aammalu Europami Inuit pisinnaatitaaffi pillugit isumaqatigiisummi imm. 5.

Isumaginninnermut inatsit tunngavigalugu pissaanermik atuineq

Pissaanermik atuisoqaqqusaannginnera isumaginninneq pillugu inatsimmi aallaavigineqarpoq. Kisiannili pisuni ataasiakkaani pissaanermik atuinissaq inuk nammineq allanullu illersorumallugu pisariaqalersarpoq, pisuni taamaattuni pinerluttaalisitsineq pillugu inatsit malillugu allatut ajornartumik illersuisoqarsinnaavoq.

Inuup innarluutillip qanoq issusia tunngavigalugu tarnikkut nappaateqartutut tassungaluunniit assingusumik oqaatigineqarsinnaappat, pinngitsaalillugu unitsinneqarnissaanut, tigummigallarneqarnissaanut, pinngitsaalillugu katsorsarneqarnissaanut imaluunniit nukinnik atuiiffiginissaanut periarfissaqarpoq. Pinngitsaaliineq taamaallaat atorneqassaaq periarfissat allat tamarmik misilinneqareersimappata, pissaanermillu atuineq tamatigut siunertamut naleqquttuussa.

5.9. Artikeli 16: Iluanaarniutigineqannginnissamut, annersarneqannginnissamut aamma atornerlunneqannginnissamut pisinnaatitaafeqarnej

Ajoraluartumik piviusuuvog inuit innarluutillit iluanaarniutigineqarsinnaanermut, annersagaasinnaanermut aamma atornerlunneqarsinnaanermut qaninnerusarnerat. Atornerluinerup ilaa pisarpoq ilaqutariit/ulluinnarni naapittakkat akornanni, taamaattumillu erseqqissumik qulaajaasinnaaneq ajornakusoortarluni. Kalaallit Nunaanni kommunit meeqqanik aamma inuusuttunik aammalu inunnik innarluutilinnik, innarluutilinnut peqqussutip ataaniittunik, tamanik nakkutilliinissamut pisussaaffeqarput. Kommuni paasisaqaruni meeraq imaluunniit innarluutilik, innarluutilinnut peqqussutip ataaniittoq, annersarneqartarluniluunniit iluanaarniutigineqartartoq, taava kommunip pisussaaffiga tamatumunnga iliuuseqassalluni.

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalackersuisoqarfik kommuninik nakkutilliinissamik pisussaaffeqarpoq. Isumaginninneq pillugu inatsisip eqqortumik kommunini atuutsinneqarnera aamma sulianik suliarinninnermi malittarisassat eqquutsinneqarneri nakkutilliinermi qulakkeerneqassaaq. Taamaaqataanik aamma Naalackersuisoqarfik Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik nakkutilliinissamik pisussaaffeqarpoq.

Pinerluttaalisitsineq pillugu inatsit

Kalaallit Nunaanni pinerluttaalisitsinermut inatsit atorlugu inuit innarluutillit iluanaarniutigineqarsinnaanermut, annersarneqarsinnaanermut atornerlunneqarsinnaanermullu allat tamaasa assigalugit illersorneqarput. Inuup tarnimigut nappaateqarneranik imaluunniit eqqarsartaatsimigut kinguarsimaneranik atornerluilluni atoqateqarnermut tunngatillugu pinerluttaalisitsinermi immikkut aalajangersagaqarpoq.

Pinerlussimasutut suliamut sakkortusaataasinnaavoq pineqartup imminut illersorsinnaannginneranik pinerliisoq atornerluisimappat.

Inuit kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimasut saaffissaat katsorsarneqarfissaallu.

Saaffik

2011-mi ammarneqarpoq meeqqanut inuusuttunullu kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimasunut kiisalu meeqqanut inuusuttunullu innarluutilinnut angerlarsimaffik nuna tamakkerlugu atuuttoq, Nuummi inissisimasog, Saaffik.

Meeqqat illuanni siunertaavoq kinguaassiuutitigut atornerluinerit katsorsarneqarsinnaanerinit pinaveersaartitsissutigineqarsinnaanerinullu periarfissat annertusarnissaat. Meeqqat kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimasut suliassaqarfiiit assigiinngitsut akimorlugit ataqatigiissumik katsorsarneqarneranni illumi tapersiisoqassaaq, aammalu kommuninit suliaqartunillu allanit meeqqanik inuusuttunillu kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimasunik attaveqartartunit siunnersuineri ilimasaqarfittullu atorneqassalluni. Namminersorlutik Oqartussat aningaasaliisuupput aammalu Saaffiup ingerlanissaa ineriartorteqqinnissaalu akisussaaffigalugit.

Tasiorta

Kalaallit Nunaanni siunnersuineri attaveqaat pilersinneqarsimavoq, tassunga innuttaasut tamarmik, aamma meeqqat inuusuttullu innarluutillit, kinguaassiuutitigut kanngutsaatsuliorfigineqarsimagunik imaluunniit annersarneqarsimagunik sianersinnaallutik. Tarnit pissusaannik ilisimasalinnit ilinniarsimasunit siunnersuineq ingerlanneqartarpoq, katsorsaanerik imaqarluni, soorlu nalaatsinerlunnerup oqaluserineqarnera aamma ajornartorsiummik qaangiiniarneq. Siunnersuisartut aamma innuttaasunut ataasiakkaanut, inummut

pineqartumut katsorsaaneq sorleq atussallugu tulluarnerneruq pillugu paasissutisseeqataasinnaapput. Maani pineqarpoq nuna tamakkerlugu suliaq aamma suliamik ilinniarsimasumit akeqanngitsumik siunnersorneqarneq Namminersorlutik Oqartussanit ukiumoortumik tapiiffigineqartartoq.

5.10. Artikel 19: Namminerisamik inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffik aammalu inuiaqatigiinni peqataatinneqarneq

Isumaginninneq pillugu inatsimmi arlalinnik aalajangersagaqarpoq, taakkunani inuit innarluutillit namminerisamik qaffasissumik pitsaassuseqartumik inuuneqarnissaat anguniarneqarluni.

Inuit annertuumik innarluutillit piginnaasaasa annertuumik annikilleriarsimanerannut nalimmasaassutitut ikiorsiissuteqartoqarsinnaavoq. Ikiorsiissutit tunniunneqarsinnaapput siunnersuinerit, ilitsersuinerit, tapersiinnikkut, paaqqinninnertut, atortutigut atortunik ikiuutinik tunniussaqaarnikkut allatigulluunniit.

Isumaginninneq pillugu inatsit malillugu sullississutinut assersuutit

Timikkut pisinnaasat annikillimasatillugit atortutigut ikiuutit aamma angallanneqarsinnaanermut aaqqiissutit inuup imminut ikiorsinnaaqqilerneranut amerlanertigut naammakkajuttarput. Inuk innarluutilik ullormut suliaqartarpat ikiorneqartinnani naammassisinnaanngisaminik, pisariaqartitsineq naapertorlugu angerlarsimaffimmi ikiorteqalernissaq periarfissaavoq.

Timikkut tarnikkulluunniit pisinnaasanik sungiusarnikkut allanngutsaaliuinissaq inuup innarluutillip pisariaqartippagu, timikkut sungiusarneqarnissamut imaluunniit pillorissarneqarnissamut atugassinneqarnissamut periarfissaqarpoq. Tassungali atatillugu pisariaqarpoq oqaatigissallugu inuup innarluutillip najugaa sumiinneruq apequtaatillugu neqeroorutit suusinnaaneri assigiinngitsorujussuusinnaasarmata. Inuup najugaqarfiani sungiusarfissat pigineqanngippata, inuk sungiusarnissamut imaluunniit sungiusaqqinnissamut periarfissalimmut inissinneqarallarsinnaavoq.

Inuk innarluutilik, nammineq inigisamini imminut ikiorsinnaajumalluni perorsaanikkut immikkut atorfissaqartitsisoq, sapaatip akunneranut ikorfartorneqarnissaminut atugassaminik nalunaaquttap akunnerinik atugassinneqarsinnaavoq. Ikorfartorneqarnissamut nalunaaquttap akunneri tunniunneqartut atorneqarsinnaapput pisiniarnermut, ullup ingerlanissaata aaqqiissuunneranut, tarnikkut ikorfartorneqarnermut il.il.

Inunnut 18-it sinnerlugit ukiulinnut annertuumik innarluuteqarnertik pissutigalugu namminerisamik angerlarsimaffeqarsinnaanngitsunut inissiami ataatsimoorullugu inissiami imaluunniit inissiami illersukkami najugaqalernissaq neqeroorutigineqassaaq. Inuk neqeroorfigisaq qanoq annertutigisumik imminut ikiorsinnaanersuq aalajangersimasumik neqerooruteqarnermi aallaavigineqassaaq. Ataatsimoorullugu inissiami imaluunniit inissiami illersukkami naammassineqarsinnaanngitsunik inuk innarluutilik immikkut ittumik pisariaqartitsippat, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmiinnissaq neqeroorutigineqassaaq. inuup innarluuteqarnini pissutigalugu immikkut pisariaqartitaanik naammassinnissinnaasumik Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqanngippat, inuup Danmarkimi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut akuerisaasumut inissinneqarnissaanik neqerooruteqarnissaq periarfissaqarpoq.

5.11. Artikel 20: Inuttut nikerarsinnaaneq

Kalaallit nunaanni pinngortitaq immikkut ittumik inuttut nikerarsinnaanermut tunngatillugu annertuumik unammilligassaqartitsivoq, taamaattumillu assigiimmik peqataasinnaaneq ajornartorsiutitaqarpoq. Taamaakkaluartorli inuit timikkut innarluutillit sapinngisamik inuiaqatigiit nalinginnaasumik inuunerannut peqataanissaannut periarfissaqartinniarnissaat isiginiarneqarpoq, tassunga ilanngullugit angerlarsimaffiup avataani sammisaqartitsinerit assigiinngitsut.

Tamanna immikkut pisariaqartinneqarpat immikkut ittumik angallassinissamut aaqqissuussineq kommunip pilersissinnaavaa. Taassuma saniatigut inuk innarluutillip taxarnissanut kommunip aningaasatigut ikiorsinnaavaa. Inuk innarluutillik kikkunnit tamanit atorneqarsinnaasunik angallassiveqanngitsumi najugaqarpat angalaartarpalluunniit kommuni aamma qamutininik motorimik ingerlatilinnik atugassiinissaminut periarfissaqarpoq.

5.12. Artikeli 21: Oqaaseqarnissamut qanorlu isumaqarnissamut kiffaangissuseqarneq aammalu paasissutissinneqartarneq

Inuit innarluutillit allat assigalugit aamma kiffaangissuseqarluni oqaaseqarnissamut qanorlu isumaqarnissamut pisinnaatitaaffeqarput, tak. tunngaviumik inatsit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Europami isumaqatigiissut.

Sulianik suliarinnittarneq pillugu inatsit aammalu aqutsiveqarfiup misissuisussaataitanera pillugu nalinginnaasumik tunngaviit aallaavigalugit isumaqarnarpoq, oqartussat inuup, tusaasamigut, tappissutsimigut imaluunniit oqalunniarnermigut innarluutillip, oqartussanut attaveqarnerani oqalutseqartinneqarnissaa pisussaaffigigaat. Kalaallit Nunaanni maannakkut tusilartunut siunnersorti tusilartut pisortanut attaveqartarneranni oqalutsit atorneqartarpoq.

Danskit tusilartunut kattuffissuat IPIS-p maannakkut attaveqarfigaa, ungasissumiit oqalutseqartarnerup siunissami misilinneqarnissaa tassani pilersaarutaalluni.

5.13. Artikeli 22: Namminerisamik inuuneqarnerup ataqqineqarnissaa

Inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni innuttaasut allat tamaasa assigalugit namminerisamik inuuneqarnerup illersorneqarnissaa pisinnaatitaaffigaat. Inuit innarluutillit innuttaaqataasut allat assigalugit namminerisamik inuuneqarnerup illersorneqarnissaa qulakkeerniarlugu atortussatigut ikiorserneqarnissaminut periarfissaqarput. Taakkua neqeroorutaasinnaapput assersuutigalugu inissiaq imikkut ittoq imaluunniit inigisap ilusilersorneqarnera, inummik ikorfartorteqarneq, atortutigut ikiuutit il.il. inuit innarluutillit annertunerusumik kiffaangissuseqalernissaat taakkunatigut qulakkeerneqassalluni.

5.14. Artikeli 23. Angerlarsimaffiup aamma ilaqutariit ataqqineqarnissaat

Inuit innarluutillit innuttaasut allat assigalugit ilaqutariinnik pilersitsinissamut aamma katinnissamut pisinnaatitaaffeqarput. Inuilli eqqarsartaatsikkut/tarnikkut innarluuteqarnertik pissutigalugu nammineersinnaajunaarsitaasimasut, angajoqqaatut oqartussaassuseqarluni sinniisuutitaq akuersisimatinnagu katissinnaatitaanngillat imaluunniit inatsisitigut pituttorneqaatigisanik allanik isumaqatigiissuteqarsinnaanatik.

Inuit innarluutillit innuttaasut allat assigalugit kinguaasiorsinnaanikkut katsorsarneqarsinnaapput. Suliani ataasiakkaani aalajangerneqartassaaq inuup naartunissaa peqqissutsip tungaatigut illersorneqarsinnaanersoq aammalu malitsigisaanik inuk meeqqamik paaqqinninnissaminut nukissaqarnersoq.

5.15. Artikel 24: Ilinniartitaaneq

Kommunini sulisunik suliamut tunngasunik pisariaqartitsinerat naapertorlugu ilinniartitsinissaaq kommunit pisussaaffiinut ilaavoq, tamanna inuit innarluutillit illersorneqarsinnaasumik sullinneqarsinnaanerannut tunngavissaammat. Pikkorissarnernut peqataanermut atatillugu kommunit ukununga aningaasartuuteqarnissaat Kalaallit Nunaanni inatsisitigut periarfissiisoqarpoq: Pikkorissarnernut akiliut, angalaneq aamma najugaqarnermi aningaasartuutit, suliffimmi aningaasarsianik annaasanik ilaannakortumik tamakkiisumilluunniit taarsiissuteqarneq.

Meeqqanut immikkut pisariaqartitsisunut immikkut ilinniartinneqarnissamik pisariaqartitsisunut specialklassinik ilinniartitaanerup iluani pilersitsisoqarnikuvoq. Illoqarfinni anginerusuni periarfissaavoq klassinik katussinissaq, tassani atuartut assigiinnik pisariaqartitsisut ataatsimoortillugit atuartsinneqarsinnaallutik.

Nuummi immikkut ittumik Ulloq naallugu atuarfimmik pilersitsisoqarnikuvoq, tassani atuartinneqarlutik meeqqat inuusuttullu ADHD-mik aamma DAMP-mik nappaatillit. Atuarfik meeqqat atuariata ataani inissisimavoq aammalu atuariup sunngiffimmilu aaqjissuussinerup ataani ataatsimoortumik neqeroorutaalluni. Ataatsimut isigalugu oqaatigineqarsinnaavoq sumiiffimmi aalajangersimasumi sulisussaqaarnersoq inunnut innarluutilinnut ilinniartitaanissamik neqerooruteqarsinnaanermi tunngavigineqartartoq. Illoqarfinni anginerusuni aamma nunaqarfinni neqeroorutit assigiingissuteqarsinnaapput. Innarluutilit ilinniartitaanikkut aaqjissuussinermi immikkut ittumik isiginiarneqarnerunissaannik qulakkeerinninnissaq maannakkut suliniutigineqarpoq.

5.16. Artikeli 25: Peqqinnissaq

Kikkut tamarmik assigiimmik katsorsarneqarsinnaanerat Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi tunngaviatigut aallaavigineqarpoq. Nakorsamik ikiorneqarnej, katsorsartinneq aamma kigutileritinneq suliaapput pisortanit akilerneqartartut. Timikkut sungiusaanermut/pillorissaanermut pisortat tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit immikkut ittumik tapiissuteqarsinnaapput, innarluuteqalernikkut imaluunniit innarluuteqarnerup kingunerisaanik taakkunanga pisariaqartitsineq pilersimappat.

Inuit innarluutilit peqqinnissaq pillugu inatsimmi inunnit allanit inatsisitigut ajornerusumik inissisimangillat. Taamaalluni inunnik innarluutilinnik peqqissutsikkut sullissinissamik allanut neqeroorutit assigalugit pitsaassutsikkut assigiimmik inatsisitigut neqerooruteqartoqarpoq. Kisiannili Kalaallit Nunaanni pissutsit, tassunga ilanngullugit atassuteqaatit isumalluutillu amigaataanerat, inuit innartuutilit tamatigut peqqinnissaqarfimmut assigiimmik ornigussinnaannginnerannik kinguneqarput.

5.17. Artikel 26: Piginnaanngorsarnej aamma piginnaanngorsaqqinneq

Inuit inuusuttut annertuumik innarluutilit ilinniagaqarnermut aamma suliffeqarnermut tunngatillugu pitsaanerpaanik atugassaqaartikkumallugit, atuarfimmik naammassinninnerisa kingorna ilinniagaqarnermik ingerlatitseqqinnissaannut imaluunniit suliffeqalernissaannut iliuusissatut pilersaarusiortoqartarpoq. Inuit innarluutilit inuit allat assigalugit ilinniarnissamut imaluunniit suliffittaarnissamut qinnuteqarsinnaapput.

Pisinnaasat annikilleriarsimanerisa sulisinnaassuseq akornusersimangippagu, allanut atugassarititaasut assigalugit atugassaqaartitsinikkut inuk innarluutilik atorfinitsinneqassaaq. Inuk innarluutilik suliassanik immikkut ittunik taamaallaat suliaqarsinnaappat imaluunniit taamaallaat piffissap ilaannaani sulisinnaappat immikkut ittunik atugassaqaartitsinikkut atorfinitsitsisoqassasoq sulisitsisumut isumaqatigiissutigineqarsinnaavoq,

Inuit innarluutilit suliassanik nalinginnaasunik suliaqarsinnaanngitsut sapinngisaq naapertorlugu periarfissanik neqeroorfigineqarnissaat pillugu Kalaallit Nunaanni inatsisit aalajangersakkanik ukuninnga imaqarput: sullivimmi nalinginnaasumi illersukkamik suliaqartinneqarnissamik, sullivimmi illersukkami suliaqarnissamik, suliffimmik misiliinissamik imaluunniit sulinissamut piukkunnarsaqqinnermik, ulluunerani ornittakkami suliaqarnissamut neqeroorfigineqarnissamik.

Sulinissamut piukkunnarsaqqinneq pillugu inatsimmi inuup annertuumik innarluutilip sulinermut piukkunnarsaqqinneqarsinnaaneranik periarfissiisoqarpoq. Sulinermit piukkunnarsarneqarnermi

aningaasarsiat 20 aamma 80%-isa akornanni annertussusilik kommunip sulisitsisumut utertillugit akilertarpei. Sulinermut piukkunnarsaqqinnerup siunertaraa suliani nalinginnaasuni piukkunnarsartup pisinnaasaminik misiliinissaminut periarfissinneqarnissaa. Piukkunnarsaqqinnermut atatillugu piukkunnarsaqqinneqarnerup ingerlanissaanut pilersaarussiaq suliarineqassaaq, ilaatigut taanna piukkunnarsaqqittup peqqissutsikkut inissisimaffianik, ilinniagaqarneranik, maannamut suliffigisimasaanik aammalu inuttut atugaanik paasisutissanik imaqassalluni. Siusinaartumik pensioneqalernerq aatsaat anguneqarsinnaavoq sulinermut piukkunnarsaqqinnermut periarfissat tamakkerlugit misilinneqareeraangata allamillu periarfissaarukkaangat. Atugassarititaasut nalinginnaasut tunngavigalugit sulinermut piukkunnarsaqqinnermut periarfissat nungukkaangata, inuit, siusinaartumik pensionisineq ajortut aammalu atugassarititaasut nalinginnaasut tunngavigalugit suliamik ingerlataqalersinnaanngitsut sivissuumillu ingerlataqarsinnaanngitsut, piffissap ilaatigut orninneqarsinnaasumik suliffeqalernissaannik periarfissinneqarnissaat kommunip isumagissavaa.

5.18. Artikeli 28: Naammattumik inuussutissaqarneq inuttullu atugarisatigut toqqissisimaneq

Inunnut innarluutilinnut immikkut ittunik aningaasanik pisartagaqalernissamik periarfissiisunik malittarisassaqaqqanngilaq. Inuit innarluutillit sulisinnaassutsip annikillisisimanageranik pissuteqartumik imminnut ilaqtaminnilluunniit pilersuisinnaajunnaarsimagunik inuit allat assigalugit siusinaartumik pensioneqalernissaq imaluunniit pisortanit ikiorsiissuteqarfigineqarnissaa qinnutigisinnaavaat.

Inuit innarluutillit amerlanersaat, sulisinnaassutsimik annikillisisimanagerat pissutigalugu sulisinnaajunnaarsimasut siusinaartumik pensioninik maannakkut tunineqartarput. Inuit innarluutillit 65-nik ukioqaleraangamik utoqqalinersiaqalertarput.

Inuit annertuumik innarluutillit aningaasartuuteqarfiginerusaminnut assigiinngitsunut pisortanit aningaasatigut ikiorsiiffigineqartarput, aningaasartuuteqarnerunerup toqqaannartumik innarluuteqarneq aallaavigippagu.

5.19. Artikeli 29: Politikikkut inuillu tamat akornanni inuunermi peqataaneq

Inuit innarluutillit innuttaasut allat assigalugit politikikimi inuillu tamat akornanni inuunermi peqataasinnaapput. Kalaallit Nunaanni innarluutilinnut peqatigiiffiit arlaliupput, taakkunani suliarineqartarluni inuit innarluutillit atugaasa pitsaanerulersinneqarnissaat.

5.20. Artikeli 30: Kulturikkut inuunerup peqataaffiginera aamma neqeroorutit peqqissinartut, sungiffimmi sammisassat timersornerlu

Suliniutit immikkut ittut nutaat aallartinneqarput, innuttaaqataasut allat assigalugit inuit innarluutillit kulturikkut inuunermut peqataasinnaaneranik qulakkeerinnittussat.

Ilaatigut oqaatigineqarsinnaavoq, KNR-ip teknikkikkut atortorissaarutit nutaat aqutigalugit anguniarmagu inuit innarluutillit aallakaatitassat neqeroorutinik atuisinnaanerisa annertusarneqarnissaa, ilanngullugu anguniagaalluni inuiaqatigiinnut soqutiginartunik annertuumik pisoqaraangat aallakaatitassiat oqaasertalersorneqartarnissaat imaluunniit ussersorneq atorlugu oqaluttuarnikkut oqaluttuarineqartarnissaat.

Inatsimmi periarfissiisoqarpoq, sunngiffimmi atuartsineq immikkut ittunik atuartsinertut aaqjissuunneqarsinnaasoq. Immikkut ittunik atuartsinertut paasineqassaaq immikkorluinnaq ittunik atuartsinerup aaqjissuunneqarnera, inunnut innarluutilinnut neqeroorutigineqartussaq.

Maannakkuugallartoq Kalaallit Nunaanni innarluutilinnut timersoqatigiiffeqanngilaq, kisiannili innarluutilinnut timersornerup aaqjissuusaanissaata ineriartortinneqarnerani Kalaallit Nunaanni timersortartut kattuffiat GIF tapersersuivoq.

5.21 Artikel 31: Naatsorsueqqissaarineq aamma paasissutissanik katersineq

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfimmi innarluutillit pillugit paasissutissat katersorneqarnerat ataavartumik ingerlanneqarpoq. Katersinermi tamatumani siunertaavoq suliniutit suut suliassaqarfiup taassuma iluani pisariaqartilluinnarneqarnerisa pitsaanerusumik paasineqarnissaat. Taassuma saniatigut nalunaarsuinerup siunertara, Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfiup pitsaasunik tunngaveqarluni innarluutilinnik sullissinerup pingaarnertut nakkutillissusaatitaanerminik ingerlatsinissaa.

5.22 Artikeli 32: Nunat tamat akornanni suleqatigiinneq

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik Isumaginninneq Peqqissuserlu pillugit Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisoqatigiiffianni innarluutillit pillugit apeqqutini suleqatigiinnermi peqataavoq. Nunani avannarlerni Innarluutilinnut politikikkut siunnersuisoqatigiiffianni Kalaallit Nunaat taassuma saniatigut peqataavoq. Siunnersuisoqatigiiffik tassaavoq pilersitsiniarfik aammalu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisoqatigiiffiannut siunnersuisartoq, aammalu nunanut avannarlernut nunarsuullu sinneranut politikikkut apeqqutinik pingaarutilinnik politikikkut oqallisissianik pilersitsisartoq.

5.23. Artikeli 33: Nunami namminermi ingerlatsineq aamma nakkutillineq

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik apeqqutit isumaqatigiissutip naammassineqarnissaannut tunngassutillit pillugit saaffiginnittarfiuvoq. Taassuma kingunerisaanik innarluutillit pillugit suliassat naalakkersuisoqarfiup suliassaqarfiisa ilagaat. Isumaqatigiissummi naalakkersuisoqarfiit arlallit suliassaqarfii kalluarneqarmata Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfiup isumaqatigiissummi aalajangersakkat naammassineqarnissaat qulakkeerniarlugu naalakkersuisoqarfiit allat qanittumik suleqatigai.

Isumaqatigiissummi artikel 33-mi takuneqarsinnaavoq, sinaakkusersuinerit ataqatigiissaarisussallu isumaqatigiissutip piviusunngortinnissaanut pilersinneqassasut.

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik

Ilanngullugu aamma isumaqatigiissummi aalajangerneqarsimavoq Naalagaaffiit peqataasut, inatsisitigut ingerlatsinikkullu aaqqissuussinertik naapertorlugu qularnaassagaat, ingerlatsiviup isumaqatigiissutip piviusunngortinniarnarata siuarsarnissaanik, illersornissaanik nakkutiginissaanillu ingerlatsisussap pilersinneqarnissaa imaluunniit toqqarneqarnissaa.

6.0. Inerniliusaq

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata malitsigisaanik pisussaaffiit Kalaallit Nunaata maanna eqortikkai Naalakkersuisut nalilerpaat.

Kalaallit Nunaata isumaqatigiissummik eqquutsitsuarnissaa qulakkeerniarlugu innarluutilinnut tunngasunik suliaqarfimmi ataavartumik pitsanngorsaasoqartarnissaa Naalakkersuisut nalunngilaat. Isumaqatigiissutip tamakkiisumik malinneqarnissaanut suliaqarfinni arlaqartuni suliaq ingerlaqqittariaqarpoq. Artikelit tamaasa tamakkiisumik malinneqassappata, Kalaallit Nunaata arlalinnik unammilligassaqarnera qularutissaanngilaq. Innuttaasut qanoq agguataarnerat Kalaallit Nunaannilu attaveqaatit assigiinngitsut pissutigalugit, suliassaqarfiit ilaanni artikelit tamakkiisumik malinneqarnissaat ajornakusuusaaq.

Kalaallit Nunaanni innuttaasut ikittuinnaanerat nunamilu tamarmi attaveqaatit annertuumik akuttunerat pissutigalugit, assersuutigalugu specialklassenik innarluutilinnut naatsorsuussanik illoqarfinni nunaqarfinnilu tamani pilersitsisoqarnissaa periarfissaqassanngilaq. Inuilli innarluutillit immikkut ittumik pisariaqartitaasa iluaquserneqarsinnaannginnerannik tamanna isumaqanngilaq.

Pisuni taamatut ittuni allatut eqqarsariartoqassaaq, innarluutillip atuaqatigiinni nalinginnaasuni atuartaanissaa takorloorneqarsinnaavoq, kisiannili ilinniartitsisumik ikorfartuisumik ikiorteqarluni, imaluunniit immikkut ittumik ikorfartorteqarluni atuaqatigiinnut akuuissutut peqataasinnaasumik. Artikelit ataasiakkaat malinniarlugit nunat suliniutinik sunik ingerlatsisussaanagerat inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni erseqqissaatigineqanngilaq. Meeraq inuusuttorluunniit atuaqatigiinni nalinginnaasuni akuusinnaanermut pisariaqartitaminik ikorfartorneqarpat, meeqqap specialklassemi atuartaasinnaannginnera isumaqatigiissummut akerliussanngilaq.

Isumaqatigiissummi aalajangersakkanik malitsinissamut atatillugu nunat ilaasortaasut tamarmik immikkut unammilligassaqarput, isumaqatigiissummillu tamakkiisumik malitsinissamut nunat ilaasortaasut qanoq angusaqartigisimaneri assigiinngisitaartorujussuullutik. Naalagaaffiup isumaqatigiissummik akuersissuteqartinnani innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfimmi qanoq angusaqartigisimanissaa isumaqatigiissummi piumasaqaatigineqanngilaq.

Isumaqatigiissutip aningaasaqarnikkut, inooqatigiinnikkut kulturikkullu pisinnaatitaaffiit pillugit anguniakkatut nalunaarutinik aalajangersakkanillu, nunani ilaasortaasuni ataasiakkaani tulluurtunik iliuuseqarnikkut piviusunngortikkiartuaarneqartussanik imaqarnini ilisarnaatigaa. Iliuutsit taamatut ittut piffissami aalajangersimasumik piviusunngortinneqareersimanissaannik isumaqatigiissutip piumasaqaatitaqarneranik tamanna isumaqanngilaq.

Suut "tulluurtumik iliuuseqarnertut" isigineqassanersut nassuiaatigineqanngilaq, taamaattumik nunani ilaasortaasuni ataasiakkaani atugassarititaasunik sunik peqartoqarnera apeqqutaasussaassaaq. Pissutsit immikkut ittut Kalaallit Nunaanni atuunnerat pissutigalugu, isumaqatigiissummi artikeleqassaaq tamakkiisumik eqqortinneqarnissamut ajornakusoortunik, attaveqaatit innuttaasullu katitigaanerat assersuutit taaneqarsinnaapput. Naalagaaffiilli Peqatigiit nakkutilliisutut ataatsimiititaliaata pissutsit immikkut ittut eqqarsaatigisussaammagit, tamanna Kalaallit Nunaata isumaqatigiissummik akuersissuteqarnissaanut ajoqutaasutut isigineqanngilaq.

Isumaginninnikkut, aningaasaqarnikkut kultureqarnikkullu pisinnaatitaaffinnik eqqortitsinissaaq nunat ilaasortaasut aningaasaqarnikkut nammassinnaasaat isumaginninnikkullu ineriartornerat naapertorlugu annertusiartuaartitsinermik tunngaveqarluni pisussaammatt, Kalaallit Nunaallu innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfimmi suliniutinik nutaanik amerlaqisunik maannangaaq sulissutigisaqareermat, tulluurtunik iliuuseqarnissamik piumasaqaammik eqqortitsisutut isumaqarfigineqartariaqarpoq.

Namineq piumassutsimik pisussaaffilernikkut peqatigisaanik nunarsuarmioqatinut oqaatigineqassaaq Kalaallit Nunaat nunasoq inuit innarluutillit atugarisaannik ilumoorussisoq. Aammattaaq innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfimmi suliniutinik nutaat sulissutigineqartuarnissaasa qulakkeernissaannut inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutip akuersissutiginera, Naalakkersuisut pissusissamisoortumik alloriarnertut isigaat.

Naalakkersuisut isumaqarput, inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut Kalaallit Nunaat ingerlaqqittumik ilaassasoq. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut ilaajuarnissamik Kalaallit Nunaata neriorsuuteqarneratigut,

naalagaaffinnut allanut maligassiissutaassaaq, Kalaallit Nunaat tassaammat nuna innarluutillit innuttaasunut allanut naligiissinneqarnissaasa anguneqarnissaannik sulissutiginnikkusuttoq.

7.0. Inaarutaasumik oqaaseqaatit.

Innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat nutaamik eqqarsarnissamik arlaqarisutigit pisariaqartitsivoq. Kalaallit Nunaat ukiuni marlunni isumaqatigiissummut ilaasimagaluartoq, innarluutilinnik suliassaqarfiusut iternga tikillugu suli misissuiffigineqarsimangillat.

Kalaallit Nunaata isumaqatigiissummut ilaanera Kalaallit Nunaannut ilisimatitsissutigineqarsimangimmat, aamma Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisutut ataatsimiititaliaanut nalunaarusiamut tapiliussassap siulliup sivikitsumik piffissaqartitaalluni suliarineqarnissaa piviusuummat, innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfimmik tamarmiusumik itenerusumik misissuinissaq taamanikkut piffissaqarfigineqanngilaq.

Nalunaarusiaq siullesq 2011-imi aasaaneraneersoq pillugu Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisutut ataatsimiititaliaata utimut nalunaaruteqarnissaat Naalakkersuisut maanna utaqquvaat. Ataatsimiititaliap oqaaseqaatai qaqugu tigujumaarneqarnersut maanna suli ilisimaneqanngilaq.

7.1 Innarluutillit pillugit suliassaqarfimmik misissuineq.

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfiup aamma Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoqarfiup Epion suleqatigalugu inuit immikkut ittumik pisariaqartitsisut maanna misissuiffigaat, innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfik immikkullu ittumik atuartitsinermik suliassaqarfik misissukkanut ilaallutik.

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfiup aamma Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoqarfiup nalilerpaat ataani allassimasut erseqqinnerusumik paasiniarnissaat pisariaqartoq:

- kommunit 1. marts 2012-imi nalunaaruteqarnerat aallaavigalugu inuit annertuumik innarluutillit nalunaarsorneqarnerat
- atuarfinni misissuineq, atuartut annertusisamik immikkut ittumik atuartinneqartut amerlassusaat, atuartullu inaarutaasumik misilitsigatik meeqqat atuarfiannit anisartut amerlassusaat
- innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfimmik aningaasaqarnerup tunngaatigut nalilersueqqissaarneq, aamma immikkut ittumik atuartitsinermut tunngatillugu aningaasaqarnermik ilinniartitsisullu nalunaaquttap akunnerinik qassinik atuisarnerannik nalilersueqqissaarneq
- nunaqarfinni misissuineq, inuit immikkut ittumik pisariaqartitsisut amerlassusaat qulaajarneqassallutik, ilanngullugit nunaqarfinni 'takuneqarsinnaanngitsunik' innarluutillit, innarluutilinnut neqeroorutit kiisalu inuusuttut ilinniagaqanngitsut suliffeqanngitsullunniit amerlassusaat.

Ilisimasat pioreersut nalunaarsornissaat tulleriinnilersornissaallu misissuinersup salliutillugu siunertarivaa. Tamatuma saniatigut ilisimasat naammaginangiffiini ilisimasat nutaat pigineqalernissaannut misissuineq tapertaassaaq, paasissutissanillu piareersimatitaqarnissap naleqqussarnissaanut kaammattuutitinnik tunniussissaaq, kiisalu suliassaqarfimmik nakkutilliinerup ingerlaqqittumik sulissutiginerani atugassamik ineriartornerup qanoq ingerlanerani takutitsissalluni. Aammattaaq nalunaarsuineri nalunaaruteqarnermullu periutsini pitsaaneruseqarnerumik tulleriinnilersorluaneqarnerup pilersinneranut misissuineq tapertaassaaq.

Aammattaaq inunnut immikkut ittunik pisariaqartitsisunut ataqatigiissumik suliniuteqartoqartarnersoq misissuinikkut ersersinneqassaaq. Ataqatigiissumik suliniuteqarneq, suliamik suliarinninnermi suliamik ilinniarsimasunik attuumassuteqartunik tamanik akuutitsinertut paasineqassaaq. Tamatuma saniatigut pisunik killissaanniittunik taaneqartartut misissuinnermi allaaserineqassapput, pisuni killissaanniittuni oqartussaasut sorliit sunik akisussaaffeqarnersut ersarinnerq ajorpoq.

Ukiut arlaqartut ingerlanerini ilinniagaqartut amerlinissaat Naalakkersuisut qitiutippaat, aamma meeqqanut, inuusuttunut ilaqutariinnullu pisariaqartitsisunut suliaqarfiit akimorlugit siusissukkat suliniuteqarnissaq, suliniutillu taakku nakkutigineqarsinnaanissaat nalilersorneqarsinnaanissaallu qitiutillugu. Suliap taassuma suliarinissaanut tulleriinnilersorluagaasumik aallarierfeqarnissamik pisariaqartitsisoqarnera nassuerutigineqarpoq, taamaasiornikkut naalakkersuinnermik suliaqartut paasissutissat ersarinnerpaat tunngavigalugit aalajangiisarsinnaassammata. Taamaattumik kommunit paaqqinniffiillu innarluutillit pillugit suliassaqarfimmi aamma immikkut ittunik atuartitsinermik suliassaqarfimmi suliniutaasa sunniutaannik kingusinnerusukkat nalilersuinissamut, innarluutilinnut immikkullu ittunik atuartitsinermut suliassaqarfiit ilanngullugit inunnik immikkut ittunik pisariaqartitsisunik misissuinerup sunniuteqarnissaa siunertarineqarpoq.

Misissuinerup inerneru, 2012-p naalernerani naammassisussatut naatsorsuutigineqartoq Naalakkersuisut maanna utaqquivaat.

Innarluutilinnut tunngasunik suliassaqarfimmi suliniutit suut aallartinneqarnissaasa erseqqinnerusumik nalilernissaannut nassuiaat tunngaviusinnaassaaq.

8.0. Naalagaaffiit Peqatigiit ilassutitut protokoliat.

Innarluutillit pillugit isumaqatigiissutip saniatigut aamma ilassutitut protokoleqarpoq⁵, innuttaasut pisinnaatitaaffimminik eqqunngitsuliorfigineqarsimasutut isumaqartut qanoq iliorlutik nunat tamat akornanni maalaaruteqartarfimmut saaffiginnissinnaanersut tassani allaaserineqarpoq, maalaaruteqartarfiup oqaaseqaatai inatsisitigut pituttuisuupput. Kalaallit Nunaat Danmarkilu ilassutitut protokolimut maannakkorpiaq ilaangillat, ilassutitullu protokolimik akuersissuteqarnissaq naalagaaffiit namminneq piumassutsimik aalajangertarlugu.

8.1. Ilassutitut protokolip imai.

Protokoli nammineq piumassutsimik akuerineqarsinnaasoq, inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannut attuumassuteqartoq atorlugu inuit ataasiakkaat, imaluunniit inuit ataasiakkaat ataatsimoortut, inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni aalajangersakkanik unioqqutitsinermi eqqugaasimasutut oqarlutik maalaaruteqartut maalaarutaannik tigusinissamut suliarinninnissamullu Naalagaaffiit Peqatigiit innarluutillit pillugit ataatsimiititaliaa periarfissaqalerpoq, maalaaruteqartarfik isumaqatigiissummi art. 34 naapertorlugu 2008-p naalernerani pilersinneqarpoq.

Maalaaruteqarnissamut aqqutissaq pisinnaatitaaffinnut tamanut isumaqatigiissummi pineqartunut tunngasuvoq. Maalaaruteqarnissamut piumasaqaatit arlaqartut eqqortinneqarsimanissaat ataatsimiititaliap maalaarummik piviusumik suliarinninnissaanut piumasaqaataavoq, piumasaqaatinut ilaallutik maalaarutip erseqqissumik tunngavissaqanngitsutut isikkoqannginnissaa imaluunniit naammaginangitsumik tunngavilersugaannginnissaa, aammalu naalagaaffimmi inatsisitigut periarfissat nungussimassallutik, tak. protokolimi art. 2.

⁵<http://www.menneskeret.dk/handicapkonvention/konventionen/till%c3%a6gsprotokollen/valgfri+protokol+til+konventionen+om+rettigheder+for+personer+med+handicap>

Maalaarut pissusiviusutigut suliarereerlugu ataatsimiititaliap paasinninnini tamatumunngalu tunngatillugu taamaattoqassappat kaammattuutini suliami illuatungeriinnut ilisimatitsissutigissavai. Ataatsimiititaliap paasinninnera kaammattuutaalu naalagaaffiup maalaarutigineqartup eqqarsaatigissavai, tamatumunngalu oqaaseqaatini allaganngorlugit nassiuatigissallugit, taamaattoqassappat tamatuma kinguneranik iliuuserisimasani ilanngullugit nassuiaatigissallugit, tak. protokolimi art. 3. Inuit ataasiakkaat maalaaruteqarsinnaanerannut periuseq, inuit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannit allani periutsit ilisimaneqartut assigalugit ilusiligaavoq.

Inuit ataasiakkaat maalaaruteqarnermut ataatsimiititaliamut maalaarutaasa suliarineqarnerat namminermi inatsisitigut suliaangilaq. Ataatsimiititaliaq isumaqatigiisummik pituttuisumik sunniutilimmik nassuiaasinnaangilaq, sulianillu aalajangersimasunik aalajangiisinaanani. Aammattaaq naalagaaffik peqataasoq aalajangersimasumik akuersimatinnagu ataatsimiititaliaq nunap peqataasup nunataani misissuinissamut pisinnaatitaangilaq, illuatungaasumulluunniit kingunerititassanik aalajangersaasinnaanani. Suliani inuit ataasiakkaat maalaarutaannut tunngasuni ataatsimiititaliap piginnaatinneqarfii siunnersuuteqarnissamut kaammattuuteqarnissamullu killeqarput, tak. protokolimi art. 5. Inuit ataasiakkaat maalaarutaannik suliarinninnermi iliuusiugallartussaasut pillugit ataatsimiititaliaq innersuussuteqarsinnaavoq, tak. protokolimi art. 3.

8.2. Ilassutitut protokolimik akuersissuteqarnermi pisussaaffiit.

Ataatsimiititaliaq sakkortuumik aaqjissugaasumilluunniit unioqquitsinerit pillugit paasissutissanik uppernartunik pissarsiguni, nalinginnaasumik misissuitsinissap aallartinnissaanut ataatsimiititaliaq periarfissaqarpoq, tassungalu atatillugu illuatungaasoq suleqataanissaanut kaammattorlugu, tak. protokolimi art. 6. Misissuinermut atatillugu assersuutigalugu naalagaaffik pineqartoq tikeraarneqarsinnaavoq, aatsaalli nunap peqataasup pineqartup tikeraarneqarnissani kissaatigippagu. Tamatuma kingorna naalagaaffiup maalaarutigineqartup oqaaseqaatiminik, maalaaruteqarnerup kinguneranik iliuuseqartoqarsimassappat iliuuserisimasat ilanngullugit, ataatsimiititaliamut paasissutissatut piffissaliussap qaammatinik 6-inik sivistussuseqartup iluani nassiuissinissani pisussaaffigaa, tak. protokolimi art. 6.

Tamatuma kingorna naalagaaffiup maalaarutigineqartup ataatsimiititaliap oqaaseqaataanut malitseqartitsinerminik nalunaarusiaminut, naalagaaffiit ilaasortaasut tamarmik isumaqatigiisummi art. 35 naapertorlugu naalagaaffiit ilaasortaasut tamarmik ukiut tallimakkaarlugit nassiuutussaasaannut, ilanngussinissaa ataatsimiititaliap nuna pineqartoq qinnuigisinnaavaa, tak. protokolimi art. 7.

Aatsaat naalagaaffiup ilassutitut protokoli atortussanngortippagu, Innarluutillit pillugit ataatsimiititaliap maalaarutit nunamit pineqartumeersut suliarisinnaavai. Naalagaaffimmi pineqartumi inatsisitigut periarfissaarutivissimagaanni aatsaat Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutillit pillugit Ataatsimiititaliaannut maalaaruteqartoqarsinnaavoq, tak. artikel 2. Tamanna isumaqarpoq Innarluutillit pillugit Ataatsimiititaliamut maalaaruteqarsinnaalersigani nammineq nunagisami eqqartuussiviit qullersaanni aalajangiisoqareersimassasoq.

Innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Ataatsimiititaliaata saniatigut ullumikkut Naalagaaffiit Peqatigiinni sisamanik allanik ataatsimiititaliaqarpoq, maalaarutinik inunnit ataasiakkaaneersunik suliaqarsinnaasunik: Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Ataatsimiititaliaq, Ammip Qalipaataa Pissutigalugu Assigiinngisitsineq pillugu Ataatsimiititaliaq, Arnat pillugit Isumaqatigiissut pillugu Ataatsimiititaliaq kiisalu Naalliutsitsineq pillugu Ataatsimiititaliaq.

Naalagaaffiit Peqatigiit ataatsimiititaliaanni assigiinngitsuni suliat ikittuaraannaat ilumut

suliarineqartarluartut, maalaaruteqarnissamut periarfissaqarnikkut inatsisitigut isumannaatsumik pineqarnissaq qaavatigut qulakkeerneaqqipqoq. Aammattaaq ilassutitut protokolimik atortussanngortitsinikkut takutinneqartarpoq, isumaqatigiissummut aalajangersimasumut tunngatillugu nunap pineqartup pisussaaffini ilumoorukkai.

8.3. Ilassutitut protokolip killiffia.

Maannamuugallartoq nunat 90-it ilassutitut protokolimut atsiogataasimapput, nunallu 64-it atuuttussanngortitsisimallutik⁶. Danskit naalackersuisuisa ilassutitut protokolimut atsiunnginnissartik 2008-mi toqqarpaat, tulliuuttoq tunngavilersuutigalugu "aningaasaqarnikkut, isumaginninnikkut kultureqarnikkullu pisinnaatitaaffiit pillugit naalagaaffiit peqataasut qanoq annertutigisumik pisussaaffilerneqarsinnaanerisa nassuaatiginissaanut suleriaaseqalersimatinnagu, ilassutitut protokolimik akuersissuteqarnissaq naapertuutinnigisoq naalackersuisut isumaqarput"⁷.

Taamanikkut Atugarissaarnermut ministeriusup Karen Jespersen-ip aviisimi ullormut saqqummersartumi Politikenimi oqaatigaa, Danmark inatsiseqarnikkut maalaaruteqarnissamullu naammaginartunik periuseqartoq, taakkulu innarluutilinnut aamma atuuttut. Ilassutitut protokolimut akuersinikkut, Danmarkimi eqqartuussivinni aalajangiinerit nunat tamat akornanni ataatsimiititaliamit arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumit akuerineqannginnissaat Danmarkip ulorianartorsitutigisinnaavaa⁸.

Naalackersuisooqatigiinnissamut tunngaviusumi oktober 2011-meersumi takuneqarsinnaavoq, inuit innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit ilassutitut protokoliannik atortussanngortitsinissamik maanna naalackersuisuusut siunniussaqtartut.⁹ Naalackersuisulli ilassutitut protokoli sulit atortussanngortinnigilaat.

Danmark ilassutitut protokolimik atortussanngortitsisimangimmat, kalaallit innuttaasut isumaqarunik innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat naapertorlugu pisinnaatitaaffitik unioqqutinneqartut, innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit ataatsimiititaliaannut maalaaruteqarsinnaangillat.

8.4. Kalaallit Nunaat aamma ilassutitut protokoli

Kalaallit Nunaata ilassutitut protokolimut ilaarusussinnaanera isummerfigeqqullugu Kalaallit Nunaat ukiuni tulliuuttuni qinnuigineqassasoq naatsorsuutigisariaqarpoq. Kalaallit Nunaat ilaarusussanngippat, danskit akuersissuteqarneranni Kalaallit Nunaat pillugu apeqqusiisoqassaaq.

Ilassutitut protokolip akuersissutiginerata kinguneranik, innuttaasut isumaqatigiissut naapertorlugu pisinnaatitaaffimminnik unioqqutitsisoqarsimaneranik misigisimasut, nunami namminerme inatsisitigut periarfissaarussimasut, innarluutillit pillugit ataatsimiititaliamut toqqaannartumik maalaaruteqarsinnaalissapput.

⁶ <http://www.un.org/disabilities/>

⁷ <http://www.ft.dk/samling/2008/beslutningsforslag/B98>

⁸ <http://politikken.dk/indland/ECE629353/handikappede-naegtes-klageorgang>

⁹ http://www.stm.dk/_p_7811.html

Ilisimasat paasissutissiinerlu.

Inuit innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat pillugu paasissutissanik annertunerusunik pissarsiniarnissamut atuagassat tulluuttut innersuussutigineqarsinnaapput.

<http://dk.nanoq.gl/Emner/Landsstyre/Departementer/Departement for familie kultur kirke ligestilling/Familie/Handicapkonventionen.aspx>

<http://www.clh.dk/index.php?id=1273>

<http://www.clh.dk/index.php?id=1289>

<http://www.menneskeret.dk/handicapkonvention>.

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=125086>.

<http://www.ft.dk/samling/20081/beslutningsforslag/b194/bilag/1/index.htm#nav>.

<http://www.handicap-international.fr/fileadmin/documents/publications/HICRPDManual.pdf>

<http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRPD/CRPD-C-2-3.pdf>

<http://www.sm.dk/temaer/sociale-omraader/handicap/Sider/Start.aspx>

<http://www.sm.dk/Publikationer/Sider/VisPublikation.aspx?Publication=499>